

**VIOLÈNCIA,
SEGURETAT
I CONSTRUCCIÓ DE PAU
A LES CIUTATS**

Autoria: Tica Font i Pere Ortega

Centre Delàs d'Estudis per la Pau

Carrer Erasme de Janer 8, entresol, despatx 9

08001 Barcelona

T. 93 441 19 47

www.centredelas.org

info@centredelas.org

Autoria: Tica Font i Pere Ortega

Barcelona, juliol 2019

Disseny i maquetació: Esteva&Estêvão

Fotos: coberta, Vilar Rodrigo/Wikimedia Commons; p. 5, Edgar Claure/Wikimedia Commons; p. 7, Mark Knobil/Wikimedia Commons; p. 11, pxhere.com; p. 16, AHLN/flickr; p. 21, The Photographer/Wikimedia Commons; p. 23, 25, 28, 35 pxhere.com

D.L.: B-19744-2010

ISSN: 2013-8032

ÍNDIX

Resum executiu	5
1. Les migracions cap a les ciutats. El repte de les megalòpolis.	7
1.1 El panorama a Espanya	8
1.2 Composició de la població resident a Espanya	9
1.3 La població de la ciutat de Barcelona	9
2. Conseqüències del procés urbanitzador	11
2.1 Les desigualtats socioespacials	11
2.2 Violències interpersonals	12
2.3 Extremismes violents	13
2.4 Racisme, xenofòbia i altres intoleràncies	13
2.5 La corrupció	14
2.6 El crim organitzat	14
2.7 La violència contra les dones	15
2.8 La ciutat enfront de la guerra	15
3. Defensa o seguretat	16
3.1 Les violències	17
3.2 Tipologia de les violències	18
4. Seguretat o cura?	21
5. El dret a la ciutat.	23
6. Seguretat i espai públic	25
7. La construcció d'una agenda de pau a les ciutats	28
7.1 Les migracions	30
7.2 El racisme, la xenofòbia i altres formes d'intolerància	30
7.3 Els extremismes violents	31
7.4 La violència contra les dones i les identitats sexuals	32
7.5 Combatre la corrupció	32
7.6 Defensar la ciutat en front de la guerra	33
7.7 Violències interpersonals	33
7.8 El crim organitzat	34
8. A la recerca de la convivència i la pau local.	35
9. Bibliografia	36

RESUM EXECUTIU

El Departament d'Afers Econòmics i Socials de Nacions Unides preveu que l'any 2050 el 68% de la població mundial viurà en zones urbanes. Aquest augment es produirà de manera desigual geogràficament, però en general el procés urbanitzador continuarà augmentant i serà més ràpid en països amb rendes baixes, els empobrits, així com en països amb rendes mitjanes.

Aquesta disminució en el nombre d'habitants en zones rurals serà deguda, per una banda, a les baixes taxes de natalitat i, per l'altra, a les grans migracions que es produiran pels efectes del canvi climàtic (sequeres, desertització, catàstrofes naturals i conflictes). Aquestes grans ciutats absorbiran un flux migratori permanent de persones que intenten millorar les seves condicions de vida i arriben a unes ciutats on l'economia principal és la terciària. Aquestes migracions seran desiguals segons els països, enriquits o empobrits. En les ciutats dels països empobrits, on predomina la subocupació i una important segregació espacial en les anomenades favelas o *slums*, la població es distribueix en l'espai urbà segons el nivell de renda. Així, es formen uns extraradis molt deteriorats on la desigualtat i la segregació espacial repliquen les desigualtats econòmiques. No és solament que els més pobres viuen en una determinada zona, sinó que el nivell d'oportunitats en educació, salut, accés a la cultura o altres serveis de la ciutat és diferent segons la capa social a la qual es pertany i està relacionada amb la zona on resideixen aquestes persones.

Alhora, el procés de desplaçament de població del camp a les ciutats en terminis de temps tan curts ha convertit les ciutats en si mateixes en un nínxol de negoci, tant per la velocitat urbanitzadora de creació d'infraestructures noves, com per la transformació de la ciutat en si mateixa mitjançant intervencions urbanístiques que solen ser anomenades de regeneració, rehabilitació, requalificació, revitalització del teixit urbà (termes que tenen un sentit positiu) però que afavoreixen l'apropiació

mercantil de la ciutat. Unes oportunitats de negoci que afavoreixen al sector financer/immobiliari, de manera que converteixen els centres històrics en espais pel turisme, pel comerç, per l'oci nocturn, per museus o espectacles musicals. En definitiva, operacions urbanístiques que tematitzen la ciutat amb les conseqüències socials ja conegudes, com l'expulsió de veïns (gentrificació) provocant dinàmiques de terciarització, tematització o turistificació, que no deixen de ser més que formes de privatitzar i mercantilitzar l'espai públic. Una mercantilització de la ciutat on es prioritza el valor de canvi sobre el valor d'ús.

És a les ciutats on es concentra la major part de la ciutadania mundial, el 55%, i alhora, és l'espai on es dirimeixen la major part de conflictes. Els conflictes estan directament relacionats amb la mercantilització de la ciutat, la ciutat com a negoci; i la diversitat i pluralitat de les persones que conviuen en les conurbacions urbanes. És llavors la confrontació d'interessos i la diversitat social i cultural la que genera els conflictes, i el repte és com afrontar-los, aprendre a gestionar-los i transformar-los de manera positiva creant relacions de respecte mutu, de reciprocitat i de justícia mitjançant accions que no comportin violència.

Unes situacions que fa que es parli de ciutats globals que tenen moltes similituds entre si i on predomina la por a patir violència personal. La por a veure's agredit, ja sigui en l'espai privat o en el públic. És una inseguretat que prové de la por a les violències que transcorren en la vida quotidiana: la delinqüència comuna amb robatoris, furtis o altres crims; la violència de gènere mitjançant la violació o l'assassinat de dones o persones LGTBI; en esdeveniments esportius, a les escoles, en el trànsit urbà, en l'oci en discoteques o festes. O aquelles altres lligades a les xarxes del crim organitzat internacional a través del narcotràfic, el tràfic de dones, nens i òrgans; també per diferències ètniques o religioses; i finalment, les provocades per conflictes armats o les produïdes per l'extremisme violent terrorista.

Així, la ciutat és l'espai on es desenvolupen, si no tots, gran part dels conflictes del món actual. En les grans conurbacions urbanes, la població és heterogènia socialment i culturalment donat que els seus habitants poden provenir de diferents regions o països on la major part dels conflictes es dirimeixen en l'espai públic producte de reivindicacions polítiques, culturals, de caràcter mercantil o de l'àmbit interpersonal privat. Conflictes que enfronten als moviments socials front l'autoritat política governamental, per problemes derivats de demandes socials, o contra aquells

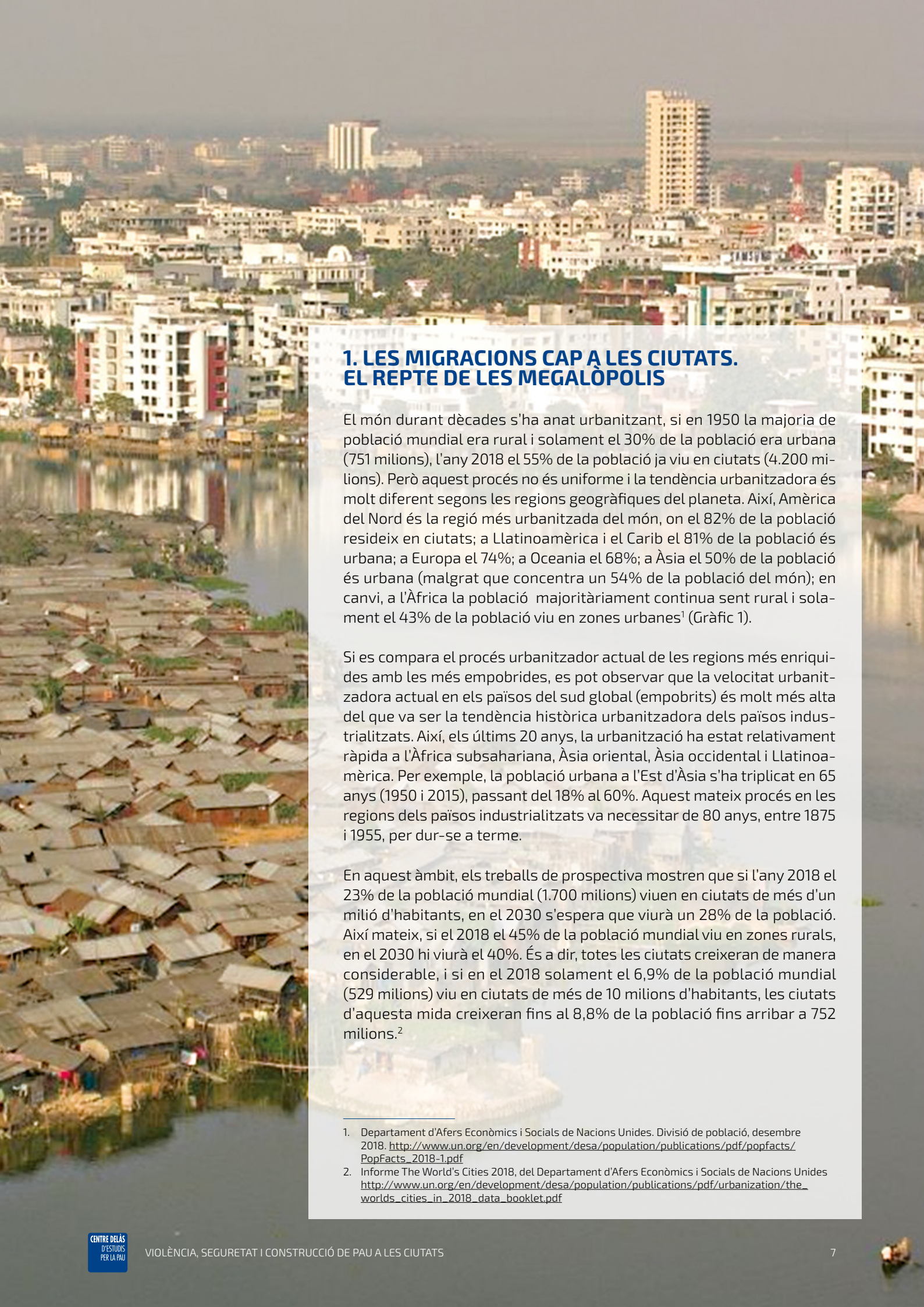
que pretenen apropiar-se de l'espai públic per a dur a terme els seus interessos mercantils.

Però alhora, la ciutat és l'espai urbà on existeixen majors necessitats. Un espai on la societat civil està millor organitzada per a fer-les front, perquè la ciutadania és gregària i té l'hàbit de participar per tal de millorar la convivència i pal·liar les necessitats en tots els àmbits socials i s'associa en múltiples organitzacions per millorar la convivència a la ciutat. Associacions que, en el terreny micro, són vitals per a la transformació dels conflictes ciutadans. Aquestes entitats cíviques presten un servei fonamental per al bé comú que, al costat dels serveis que faciliten els governs locals, haurien de conformar els pilars on assentar la convivència i la pau a les ciutats.

En aquest sentit, és molt important la planificació urbanística de la ciutat i els seus barris, on no hauria d'haver-hi barreres urbanes que creïn "fronteres" a l'interior de les ciutats perquè produeixen ruptures territorials i creen separació i exclusió, que afecten especialment les capes socials amb menys ingressos i divideixen a la població per ordre generacional (barris amb molta gent gran o jove); d'origen migratori o ètnic (barris amb una alta densitat de migrants); per divisió social (barris obrers).

Per trencar aquesta dinàmica de divisió classista, l'espai públic ha de convertir-se en un element bàsic en la constitució d'una nova forma d'inclusió social i territorial. Perquè sense espais públics de qualitat no hi ha convivència possible ni estructura urbana satisfactòria i, per tant, tampoc cura (seguretat humana) de la ciutadania. Per això, l'ordenament i construcció de l'espai públic no és en absolut una tasca policial per construir un "somni" securitari només entès com a persecució del delicte. Quan el que s'ha de fer és portar a terme una planificació del conjunt urbà que redueixi les desigualtats degudes a la densificació poblacional i la falta de serveis. Per això el que és adequat és la construcció de múltiples centralitats i ordres diferents que permetin prendre decisions d'acord amb la realitat de cada espai i barri. L'espai públic ha de ser el lloc on es dirimeixi la disputa per la llibertat, la integració, la visibilitat, la representació i no un lloc de control social en qualsevol de les seves formes.

És a dir, la ciutat ha de proporcionar a la ciutadania una seguretat destinada a proporcionar cura i donar satisfacció a les necessitats bàsiques que permetin el ple desenvolupament de les persones per a viure una vida digna de ser viscuda.

1. LES MIGRACIONS CAP A LES CIUTATS. EL REPTA DE LES MEGALÒPOLIS

El món durant dècades s'ha anat urbanitzant, si en 1950 la majoria de població mundial era rural i solament el 30% de la població era urbana (751 milions), l'any 2018 el 55% de la població ja viu en ciutats (4.200 milions). Però aquest procés no és uniforme i la tendència urbanitzadora és molt diferent segons les regions geogràfiques del planeta. Així, Amèrica del Nord és la regió més urbanitzada del món, on el 82% de la població resideix en ciutats; a Llatinoamèrica i el Carib el 81% de la població és urbana; a Europa el 74%; a Oceania el 68%; a Àsia el 50% de la població és urbana (malgrat que concentra un 54% de la població del món); en canvi, a l'Àfrica la població majoritàriament continua sent rural i solament el 43% de la població viu en zones urbanes¹ (Gràfic 1).

Si es compara el procés urbanitzador actual de les regions més enriquides amb les més empobrides, es pot observar que la velocitat urbanitzadora actual en els països del sud global (empobrits) és molt més alta del que va ser la tendència històrica urbanitzadora dels països industrialitzats. Així, els últims 20 anys, la urbanització ha estat relativament ràpida a l'Àfrica subsahariana, Àsia oriental, Àsia occidental i Llatinoamèrica. Per exemple, la població urbana a l'Est d'Àsia s'ha triplicat en 65 anys (1950 i 2015), passant del 18% al 60%. Aquest mateix procés en les regions dels països industrialitzats va necessitar de 80 anys, entre 1875 i 1955, per dur-se a terme.

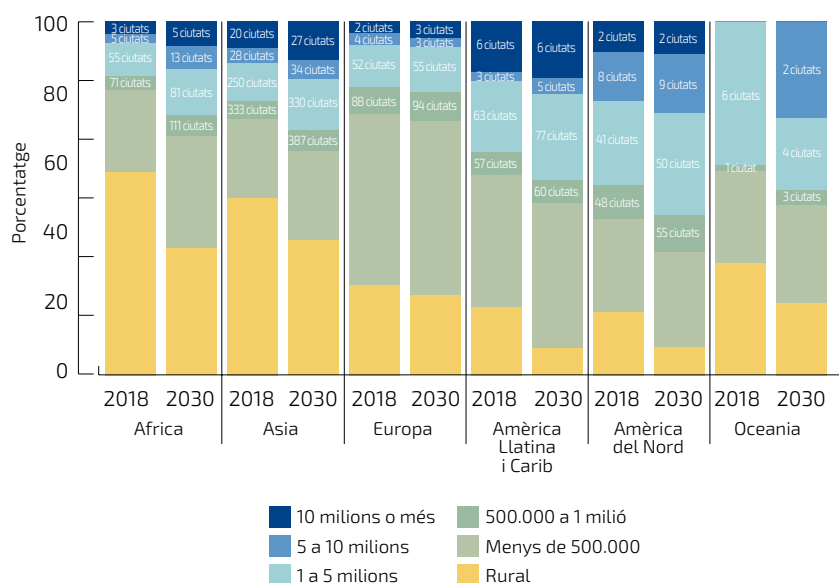
En aquest àmbit, els treballs de prospectiva mostren que si l'any 2018 el 23% de la població mundial (1.700 milions) viuen en ciutats de més d'un milió d'habitants, en el 2030 s'espera que viurà un 28% de la població. Així mateix, si el 2018 el 45% de la població mundial viu en zones rurals, en el 2030 hi viurà el 40%. És a dir, totes les ciutats creixeran de manera considerable, i si en el 2018 solament el 6,9% de la població mundial (529 milions) viu en ciutats de més de 10 milions d'habitants, les ciutats d'aquesta mida creixeran fins al 8,8% de la població fins arribar a 752 milions.²

1. Departament d'Afers Econòmics i Socials de Nacions Unides. Divisió de població, desembre 2018. http://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/popfacts/PopFacts_2018-1.pdf

2. Informe The World's Cities 2018, del Departament d'Afers Econòmics i Socials de Nacions Unides http://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/urbanization/the_worlds_cities_in_2018_data_booklet.pdf

Gràfic 1. Distribució de la població per tamany de ciutat* o regió, 2018 i 2030

*La població de ciutats de menys de 500.000 habitants s'ha estimat tenint en compte la diferència entre la població urbana total i la població de ciutats amb 500.000 o més habitants. El nombre de ciutats amb menys de 500.000 habitants no és estimat.
Font: Informe The World's Cities 2018, del Departament d'Afers Econòmics i Socials de Nacions Unides

El Departament d'Afers Econòmics i Socials de Nacions Unides preveu que l'any 2050 el 68% de la població viurà en zones urbanes. Aquest augment es produirà de manera desigual geogràficament i inclús algunes de les grans ciutats actuals podrien perdre població, degut a desastres naturals o a processos econòmics com la desindustrialització. Però en general el procés urbanitzador continuarà augmentant i serà més ràpid en països amb rendes baixes i mitjanes.³

Aquesta disminució en el nombre d'habitants en zones rurals serà degut, per una banda, a les baixes taxes de natalitat i a les migracions, per exemple en ciutats de l'est d'Europa com Romania o Ucraïna. Per una altra banda, per desastres naturals com va ocórrer a la ciutat de New Orleans, als Estats Units, que ha perdut població després del pas de l'huracà Katrina en 2005; o a Sendai, Japó, després del tsunami de 2011. Altres factors, com ara la desindustrialització i la consegüent pèrdua de llocs de treball també poden contribuir a la disminució de població en algunes ciutats, com ara a Detroit, als EUA, després de la davallada de producció d'automòbils i la fallida de General Motors en aquesta ciutat.

1.1 EL PANORAMA A ESPANYA

A l'Estat espanyol, al igual que en molts altres països d'Europa, existeix un fort desequilibri poblacional. A Espanya en les gran àrees urbanes de més de 50.000 habitants viu el 68% de la població, on es concentra el 75% de l'ocupació. Les dues grans àrees urbanes de Madrid (6,1 milions d'habitants) i Barcelona (5,1 milions d'habitants) representen el 24% de tota la població espanyola.⁴ Segons la Divisió de Població de Nacions Unides, l'any 2050 el 88% de la població espanyola serà urbana; l'any 2035 les àrees urbanes de Madrid i Barcelona concentraran el 28% de tota la població espanyola i si es sumen les poblacions de les àrees metropolitanes de València, Sevilla i Saragossa s'arribarà al 33% del total de la població espanyola.⁵

L'altra cara de la moneda ve representada per la despoblació de les zones rurals. Entre 2015 i 2016 s'ha agreujat el desequilibri demogràfic-territorial dins d'Espanya. Cada vegada són més els municipis que perden població i que retrocedeixen per sota del llindar de mil habitants. En el 2016, el 61% dels municipis espanyols concentraven, entre tots ells, tan sols el 3,15% de la població.

3. Departament d'Afers Econòmics i Socials de Nacions Unides. Divisió de població, octubre 2016. Informe: Policies on Spatial Distribution and Urbanization <http://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/policy/Data%20Booklet%20Urbanization%20Policies.pdf>

4. Áreas urbanas en España 2018, informe elaborado por el Ministerio de Fomento <http://atlasau.fomento.gob.es/#s=2017:l=es:i=pobevo.pobevo001:v=map5>

5. https://www.eldiario.es/sociedad/Espana-vaciada-poblacion-Madrid-Barcelona_0_87163660.html

A Espanya hi ha 8.125 municipis dels quals 4.995 tenen censos que no sobrepassen els mil empadronats, i entre tots sumen tot just el milió i mig d'habitants. La situació més dramàtica es dona en els 1.286 municipis que no passen de 100 empadronats i que sumen entre tots ells 74.943 habitants, i representen tan sols el 0,16% de tota la població espanyola.⁶ Malgrat tot, cal tenir present que la població rural és heterogènia i cal diferenciar tres grups diferents d'espais rurals: els de "resiliència demogràfica", més grans i que resisteixen estables; els que presenten "migracions", amb una mitjana de 175 habitants per municipi i amb un 80% dels nascuts que han migrat a altres llocs; i els que pateixen un "risc de despoblació irreversible", amb 110 habitants de mitjana, la majoria amb edats superiors als 65 anys.⁷

En quant als territoris que segueixen perdent habitants de forma continuada, abunden les províncies que acumulen dècades d'acusat declivi demogràfic i que fa anys que se situen entre les províncies més despoblades d'Espanya, amb un major nombre de municipis en risc de desaparició pels seus escanyolits censos i per l'envelliment de la població. És el cas, entre d'altres, de Terol, Conca o Sòria, casos paradigmàtics de províncies convertides fa temps en "deserts demogràfics". Les últimes dades de l'INE confirmen la tendència de pèrdua de població que s'ha anat produint en el conjunt dels territoris d'Espanya en els cinc últims anys i que ha suposat, per a la majoria del territori nacional, perdre l'avenç que va suposar l'arribada d'immigració que es va produir entre finals dels anys 90 i principis del 2000.

Aquesta tendència de despoblació dels territoris rurals en favor de les grans ciutats i que és mundial, comporta un procés de transformació estructural amb importants conseqüències en el benestar social, en la sostenibilitat ambiental, en la governança i en les relacions no sempre fàcils entre el camp i la ciutat.

1.2 COMPOSICIÓ DE LA POBLACIÓ RESIDENT A ESPANYA

La immigració a Espanya és un fenomen relativament recent, fins la dècada dels 80-90 la població espanyola era molt homogènia. En poques dècades l'Estat espanyol ha passat de ser un país generador d'emigrants a ser un país receptor d'immigrants. L'any 1999 la població d'estrangers suposava l'1,86% del total de població espanyola, mentre que el 2018 representa

el 10,13% de la població; d'aquesta la població comunitària (UE dels 28) representa solament el 3,83%.⁸

La població estrangera es concentra eminentment en les zones més dinàmiques econòmicament i on hi ha més demanda de mà d'obra lligada a l'agricultura, el turisme o a la construcció. Així, les zones amb més proporció d'immigrants són: Catalunya, Comunitat de Madrid, Comunitat Valenciana, Andalusia, Illes Canàries, Regió de Murcia i Illes Balears. A àrees econòmicament dinàmiques com el País Basc, on aquests sectors no són tan rellevants i la indústria demana personal qualificat, el percentatge es inferior al de la resta d'Espanya.

Per nacionalitat, els deu primers països que aporten població estrangera són: Marroc 770.523, Romania 676.005, Regne Unit 242.837, Xina 215.970, Itàlia 206.524, Colòmbia 165.918, Equador 135.275, Bulgària 124.404, Alemanya 111.495 i Ucraïna 106.987.

1.3 LA POBLACIÓ DE LA CIUTAT DE BARCELONA

La població empadronada a Barcelona a 1 de gener de 2018 era de 1.628.936, dels quals 301.626 són residents de nacionalitat estrangera, i representen el 18,5% del total de residents. D'aquests residents de nacionalitat estrangera, els procedents de la Unió Europea ascendeixen a 91.662, un 30,4% dels estrangers residents a la ciutat. Per nacionalitats, empadronats a Barcelona ciutat eren: italians 31.500 residents; xinesos 20.550; paquistanesos 19.240; francesos 15.260; marroquins 13.058; colombians 10.192; hondurenys 9.542; filipins 9.149; peruans 9.069; bolivians 8.582; veneçolans 7.936; equatorians 7.751.

La població estrangera es reparteix per tota la ciutat, a l'Eixample hi viuen el 18,7% dels estrangers, a Ciutat Vella el 15,7%, a Sant Martí el 13,7% i a Sants Montjuïc el 12,3%. Ara bé, respecte de la població total resident per districtes es pot observar que hi ha districtes que concentren més població estrangera que altres. Així, a Ciutat Vella els estrangers representen el 46,3% de tots els empadronats i a l'Eixample el 21,1%. Si ho mirem per nacionalitat podem veure que hi ha preferències per barris, segurament per raons laborals o per raons del preu de lloguer dels habitatges.

6. Población y despoblación en España 2016, Comisión de despoblación de la federación Española de Municipios y Provincias http://femp.femp.es/files/566-2117-archivo/20170125%20informe_despoblacion.pdf
7. https://www.eldiario.es/sociedad/Espana-vaciada-poblacion-Madrid-Barcelona_0_871763660.html

8. Instituto Nacional de Estadísticas, bases de datos <https://www.ine.es/jaxi/Tabla.htm?path=/t20/e245/p08/i0/&file=02005.px&L=0>

Taula 1. Distribució de la població estrangera a la ciutat de Barcelona per districtes i per nivell d'estudis

Comunitat estrangera	% de població resident majoritària per districte	Nivell d'estudis més representatiu
Italians	24,0% Eixample	60,3% Universitaris
Xinesos	28,3% Eixample	35,9% Primaris
Paquistanesos	32,85% Ciutat Vella	56,6% Primaris
Francesos	25,1% Eixample	73,0% Universitaris
Marroquins	20,8% Ciutat Vella	47,5% Primaris
Colombians	20,9% Eixample	45,6% Universitaris
Hondurenys	43,0% Nou Barris	36,1% Graduat Escolar
Filipins	50,0% Ciutat vella	32,8% Graduat Escolar
Peruans	18,2% Eixample	27,1% Batxillerat
Bolivians	20,6% Nou Barris	31,6% Graduat Escolar
Veneçolans	25,1% Eixample	62,6% Universitaris
Equatorians	22,05% Nou Barris	30,95% Graduat Escolar

Elaboració pròpia.

Font: <https://www.bcn.cat/estadistica/angles/dades/inf/pobest/pobest15/part1/index.htm>

Encara que moltes ciutats estan demostrant coratge, flexibilitat i creativitat per organitzar l'arribada de població immigrant, a llarg termini, el repte residirà en garantir la plena integració del migrant en la societat i la seva acceptació per part de la població local. L'acceptació o no de les persones migrants està relacionada amb la xenofòbia, un problema cultural arrelat en el rebuig als diferents; també als temors que crea una migració descontrolada i els efectes de

competència amb la població autòctona en el mercat laboral; així com la por que genera una disminució de la cohesió social. Aquestes pors cal que els governs municipals les afrontin seriosament per poder contrarestar la percepció de la immigració com a "problema" per evitar l'aparició de noves desigualtats socioespacials urbanes, al mateix temps que han de fomentar la cohesió i la convivència social.

2. CONSEQÜÈNCIES DEL PROCÉS URBANITZADOR

A Espanya i Europa la distribució de població en el territori no ha estat estable al llarg de la història, les àrees econòmicament més dinàmiques eren un imant per la població que es desplaçava cap a elles. Així, en l'Antiguitat la zona més poblada era la costa mediterrània, a l'Edat Mitjana l'activitat comercial farà néixer noves ciutats i desplaçarà la densitat de població cap a les ciutats de la costa, des del Bàltic fins a Anglaterra. Però no serà fins el segle XIX amb la revolució industrial que es produirà la veritable explosió urbana. Les fàbriques demandaven mà d'obra que juntament amb l'increment de l'activitat comercial creaven noves oportunitats de vida per les persones i per unes ciutats que creixien.

En canvi, la concentració de població en les ciutats dels països empobrits ha estat deslligada d'un creixement econòmic o industrial pausat. Aquestes ciutats absorbeixen un flux migratori permanent de persones que intenten millorar les seves terribles condicions de vida en el camp i arriben a unes ciutats on l'economia principal és la terciària i on predomina la subocupació i una important segregació espacial en

les anomenades faveles o *slums*, provocant una polarització socioespacial distribuïnt a la població en l'espai urbà segons el nivell de renda. Així, s'han format uns extraradis molt deteriorats on la desigualtat i la segregació espacial repliquen les desigualtats econòmiques i contribueixen a fer que perdurin en el temps. No és solament que els més pobres viuen en una determinada zona, sinó que el nivell d'oportunitats en educació, salut, accés a la cultura o altres serveis de la ciutat és diferent segons a la capa social a la qual pertanyen i que està relacionada amb la zona on resideixen aquestes persones.

Cal fer menció especial a moltes ciutats, en especial les grans conurbacions urbanes de països del Sud, on en les seves perifèries es concentra la gent amb escassos ingressos econòmics, el que propicia formes de vida extremadament difícils i dures, on la misèria degrada la convivència i deshumanitza les relacions socials, convertint aquestes zones en font d'innombrables conflictes.

2.1 LES DESIGUALTATS SOCIOESPACIALS

El procés de desplaçament de població del camp a les ciutats en terminis de temps tan curts ha convertit

les ciutats en si mateixes en un nínxol de negoci, tant per la velocitat urbanitzadora de creació d'infraestructures noves, com per la transformació de la ciutat en si mateixa mitjançant intervencions urbanístiques que solen ser anomenades de regeneració, rehabilitació, requalificació, revitalització del teixit urbà (termes que tenen un sentit positiu) però que afavoreixen l'apropiació mercantil de la ciutat. Unes oportunitats de negoci que afavoreixen al sector financer/immobiliari, de manera que converteixen els centres històrics en espais pel turisme, pel comerç, o espais per l'oci nocturn, per museus o per espectacles musicals. En definitiva, operacions urbanístiques que tematitzen la ciutat i amb conseqüències socials ja conegudes com és l'expulsió de veïns (gentrificació) que viuen en aquestes zones, provocant dinàmiques de terciarització, tematització o turisticació. Que no deixen de ser més que formes de privatitzar i mercantilitzar l'espai públic. La mercantilització de la ciutat s'observa en un urbanisme que prioritza el valor de canvi sobre el valor d'ús.

Aquestes dinàmiques no solament afecten els centres històrics, també afecten els barris populars més propers dels cascs històrics que tenen una memòria i un tipisme que es va difuminant i desapareixent per l'efecte degradant que provoca el turisme massiu.

Aquesta tendència provoca una pèrdua d'identitat de les ciutats en favor de la "ciutat-mercat" i de l'homo-geneïtzació/uniformització de les ciutats, convertint les necessitats bàsiques de les persones en mercaderies. És el "mercat" el que dissenya els habitatges, l'espai públic, la distribució socioespacial de la població en funció de la renda, on se situa el comerç, l'oci, la cultura o el turisme; i el que gestiona els béns públics com l'aigua o l'energia.

Tots aquests efectes són molt més degradants en les ciutats del Sud, on la manca d'habitatges, d'infraestructures, de serveis públics i d'oportunitats de treball afavoreixen l'aparició de zones degradades que funcionen com abocadors de persones. Llocs on van a parar tots aquells que sobren pel sistema econòmic, persones que subsisteixen enmig de nínxols de misèria, d'exclusió i de por. La principal font de violència en aquests espais urbans té a veure amb qui controla l'espai d'aquests nínxols de supervivència. Així, poden aparèixer grups de tendència mafiosa que controlen l'habitatge o les petites economies que es generen.

El creixement urbà ha generat una aglomeració de gent de procedències diverses. Les megalòpolis i les ciutats globals acullen persones de comunitats i ètnies diferents, amb cultures, llengües o religions diverses, però a diferència d'anys enrere, la idea de que els que vénen de fora acabaran adaptant-se i s'integran

en la societat d'acollida, ja no funciona. La ciutat, en l'actual context de globalització, s'ha convertit en un gresol d'identitats diverses. La reacció davant aquesta nova realitat pot ser la d'adaptar-se i acceptar la diversitat sociocultural, convertint-se en senyal d'identitat de la ciutat o, per contra, poden aparèixer reaccions de rebuig, la "mixofobia", que representa el temor al diferent, el temor a allò que no es controla, la inseguretat que genera el desconegut i diferent. L'individualisme competitiu en el qual ha estat educada la ciutadania deteriora la confiança mútua, genera inseguretat cap a l'altre i sovint es manifesta en rebuig cap al diferent. Un rebuig cap a la població que ha vingut a viure a les ciutats, molt especialment cap als excedents del sistema econòmic. No estranya veure en molt de l'urbanisme actual, comunitats residencials envoltades de murs i tecnologies de detecció que limiten la lliure circulació dels no residents. Aquesta és la manifestació més clara de com la desconfiança arriba a l'urbanisme i aquest segrega en funció econòmica i cultural.

Unes situacions que generen por de patir violència personal. És la por a veure's agredit, ja sigui en el espai privat o en el públic. És una inseguretat que prové de la por a les violències que transcorren en la vida quotidiana de les ciutats: la delinqüència comuna amb robatoris, furts o altres crims; la violència de gènere mitjançant la violació o l'assassinat de dones o membres dels col·lectius LGTBI; en esdeveniments esportius; a les escoles; en el trànsit urbà; en l'oci en discoteques o festes. O aquelles altres lligades a les xarxes del crim organitzat internacional a través del narcotràfic, el tràfic de dones, nens i òrgans. També per diferències ètniques o religioses. I finalment, les intervencions militars i guerres o les violències produïdes per l'extremisme violent del terrorisme gihadista de tipus polític, que malgrat l'escassa quantificació de víctimes que produeix en els països occidentals,⁹ és on més mesures antiterroristes es posen en marxa per prevenir-lo, i que acaben afectant de manera especial als drets dels immigrants de religió musulmana, perquè s'identifica erròniament, islam amb gihadisme.

2.2 VIOLÈNCIES INTERPERSONALS

Segons l'Organització Mundial de la Salut (OMS), cada any es perden milió i mig de vides humanes per violències interpersonals, és a dir, violències que exerceixen unes persones sobre altres, la majoria de la qual es produeix entre la població jove. En termes generals, s'estima que els països empobrits destinen entre

9. Solament un 1% del total de morts es produeixen en països occidentals, el 99% restant es dona en els països que pateixen els conflictes armats, Índex Global del Terrorisme (GTI), Institut per l'Economia i la Pau 2017.

un 2,5% i un 10% del seu PIB a combatre la violència i la criminalitat. Són costos molt elevats que van en detriment de les necessitats bàsiques de les persones, com ara l'accés als aliments, a la sanitat, a la salut o a l'educació (Institute for Economics and Peace).

En el dia a dia, en la vida quotidiana, la violència es manifesta de manera normal, com si formés part de la convivència diària. Per tant, en la vida en comú, a partir d'allò personal, familiar, escolar, relacional entre iguals i en contextos socials de participació, es presenten relacions de poder desigual, d'una persona sobre una altra; ja sigui mitjançant la força física, la intel·ligència, la tinença d'objectes materials, afectes o emocions.

És una qüestió generalitzada tant en països enriquits com empobrits. La vida quotidiana està amenaçada per diverses violències directes que actuen amb desigual intensitat, com són la discriminació racial, ètnica, cultural, religiosa, de gènere o d'identitat. Aquestes són mostres de violència relacionades amb la desigualtat social. Violències que es produeixen en l'espai públic o privat, en esdeveniments multitudinaris esportius com campionats de futbol, en competicions infantils i juvenils o en espais d'oci nocturns; en la desatenció a la gent gran; entre veïns en un mateix edifici; en la mobilitat del trànsit rodat; en les xarxes socials, en la televisió o en el cinema.

2.3 EXTREMISMES VIOLENTS

Cap país, regió o municipi és immune als efectes de l'extremisme violent. Encara que els atemptats a Europa són molt inferiors als que pateixen els països on hi ha conflictes, especialment en països amb presència de l'islam; les societats europees també els han patit. El 2003 Madrid va patir un atemptat terrorista, el 2017 Barcelona i Cambrils van patir altres atacs terroristes. Atemptats de signe gihadista també han tingut lloc a París, Niça, Brussel·les, Londres o Berlín.

D'altra banda, a Noruega el 2011 un jove irromp en un campament juvenil i mata 77 persones. En un escrit explica que ho va fer com a reacció contra la "islamització d'Europa" i contra una "esquerra multicultural" que defensa l'arribada d'estrangers. A Hongria, el 2013, un tribunal de justícia condemna a tres militants d'extrema dreta per haver calat foc a les cases i després assassinar a sis persones d'ètnia gitana. A Alemanya, entre el 2000 i 2007, una cèl·lula terrorista neonazi assassina vuit immigrants turcs i un grec. A Grècia, el 2018, és assassinat un activista LGTBIQ, l'acusat està suposadament vinculat a l'extrema dreta.

El gran repte és com fer front a aquesta amenaça provinent del missatge d'intolerància religiosa, cultural,

social o política que sustenta aquestes actuacions violentes.

L'extremisme violent és un concepte ampli que recull les accions violentes comeses per persones radicalitzades com poden ser actes terroristes, violència política o actuacions violentes per odís. La finalitat d'aquests actes és assolir objectius polítics, ideològics, religiosos, socials o inclús econòmics.

Ningú neix essent un extremista violent, els extremistes violents es creen, es formen i es fomenten. No hi ha una causa única ni un únic camí cap al procés de radicalització. L'extremisme violent el conformen un ampli ventall de factors diversos. Tampoc existeix ni la solució ni el model perfecte per combatre'l.

No és suficient combatre l'extremisme violent, també és necessari prevenir-lo i gestionar-lo. Per això és necessari el que es coneix com a "poder de persuasió", en les seves diverses formes, introduint noves narratives en les xarxes socials i altres estratègies amb la finalitat de prevenir l'amenaça que s'alimenta d'interpretacions distorsionades de la realitat, basades en fonamentalismes que porten a l'odi i a l'acció violenta.

2.4 RACISME, XENOFÒBIA I ALTRES INTOLERÀNCIES

Les ciutats ja no funcionen, com en el passat, com a espais que integren als que arriben d'altres indrets. Unes dècades enrere, els immigrants tendien a integrar-se i igualar-se amb la resta de la societat on arribaven. En l'actualitat, la situació és asimètrica, s'han homogeneïtzat les aspiracions i s'han heterogeneïtzat les capacitats per gaudir-les. Ara la gent es reivindica com a iguals per molt desiguals que siguin les possibilitats reals d'aconseguir-ho. Al mateix temps, les actuals gran metròpolis contenen múltiples comunitats culturals que demanen mantenir les seves pròpies expressions alhora que volen contribuir, juntament amb els altres, al futur comú. Les ciutats són i seran cada cop més, gresols d'identitats, de múltiples llengües, de diverses tradicions o pràctiques religioses diferents. Tota aquesta diversitat pot, en absència d'una educació acurada, derivar en conflictes si no hi ha un treball en favor de la cohesió social i la solidaritat.

Els delictes d'odi tenen lloc quan una persona ataca una altra per la seva pertinença a un grup social determinat, per ser de nacionalitat diferent, per la seva etnicitat diferent, per la manca de recursos econòmics, per ser sense sostre, per la seva orientació sexual o la seva identitat de gènere, per la seva filiació política o per tenir una discapacitat. En definitiva, són delictes basats en la discriminació i la intoleràn-

cia que arriben a incorporar-se en el discurs polític, apuntalant estereotips i mites sobre els "altres", els "diferents".

Moltes dones negres reben comentaris d'altres dones sobre la seva pell, dones musulmanes amb mocador que reben insults al carrer o al metro per portar vel al cap. Persones que quan van a processos de selecció de treball són rebutjades perquè no representen el patró estètic majoritari, i que solament poden optar a feines de baixa qualificació. Persones que per ser estrangeres o d'una ètnia concreta, encara que tinguin contractes laborals i recursos econòmics suficients, són rebutjades per llogar un pis. Pintades en les parets d'oratoris on els musulmans van a pregar, insultant o demanant que marxin d'aquest país. O destrosses a l'entrada un local de persones LGTBI o pallisses a persones del col·lectiu.

A totes aquestes actituds racistes i xenòfobes cal afegir l'aporofòbia o fòbia als pobres, la fòbia que representa la por a la pobresa o als pobres. Sovint hem vist com la gent sense sostre és insultada o agredida simplement perquè visualment molesten en l'espai públic i perquè l'agressor se sent superior a ells.

2.5 LA CORRUPCIÓ

Segons el Banc Mundial, anualment es roben uns 2,6 bilions de dòlars de les arques públiques a causa de la corrupció, el que suposa més del 5% del PIB mundial. En països empobrits es calcula que a causa de la corrupció es malmeten una quantitat de diners deu vegades més gran que els dedicats a Ajuda Oficial al Desenvolupament (PNUD). I, segons el Baròmetre Global de Corrupció 2017, una de cada tres persones enquestades pensa que la corrupció és un dels grans problemes que hi ha al seu país; i els polítics i funcionaris es perceben com els més corruptes.

La corrupció ha arribat a tots els sectors socials. Hi ha corrupció als partits polítics, en les eleccions, en l'administració pública i privada, en el món acadèmic, sanitari, mercantil, financer, mediambiental, esportiu, en les empreses així com en els mitjans de comunicació, les ONG o les organitzacions religioses. Corrupció molt vinculada a les licitacions, eminentment d'obra pública, associada amb formes polítiques com el clientelisme polític.

La corrupció s'ha convertit en una xacra social important que envaeix l'esfera pública i la privada, tant en les societats enriquides com a les empobrides. En el terreny polític, la corrupció soscava la democràcia; en l'econòmic, produeix un increment dels costos dels béns i serveis; en el judicial, soscava l'Estat de dret; i en el social, destrueix valors ètics com el de la so-

lidaritat i la justícia. Actes de corrupció formen part de moltes de les violències que tenen lloc en espais urbans. La corrupció és evitable i cal establir mecanismes que la impedeixin.

Per abordar la corrupció és necessari abordar la relació entre polítics/partits polítics/governos i els interessos econòmics de les corporacions. La contractació pública mou molts recursos econòmics i estableix relacions tòxiques, cal reduir la influència il·legal entre els interessos econòmics i la política, cal debilitar aquesta relació.

2.6 EL CRIM ORGANITZAT

Cada any es perden innombrables vides a causa del crim organitzat. Els problemes de la salut i la violència associats a les drogues, les morts per armes i la manca d'escrúpols per part dels traficants de persones i els traficants d'immigrants són part d'això. Les dones i les nenes representen el 71% de les víctimes de tràfic d'éssers humans a nivell mundial.

Es pot considerar que l'economia mundial està formada per tres esferes interconnectades. L'esfera de l'economia formal, la que paga impostos, en la qual l'estat té com a missió equilibrar el mercat buscant equitat social (universalització de l'ensenyament, la sanitat, la protecció social, l'atur, etc.). És a dir, recaptar impostos i redistribueix la riquesa.

La segona esfera, la de l'economia informal, és on es mou la majoria de la població mundial, és allà on s'organitza la supervivència de la majoria de la població. En aquesta esfera, les activitats econòmiques no són registrades ni comptabilitzades, estan organitzades al marge de l'estat, al marge de la llei i les normes. En aquesta esfera no es paguen impostos i no es reben prestacions ni protecció per part de l'estat.

La tercera esfera, la de l'economia il·legal i criminal, és on s'utilitza la violència per imposar transaccions econòmiques a diferents nivells, sigui la protecció, el robatori, el xantatge o el comerç il·legal. Aquesta violència difusa de la criminalitat intervé i actua sobre l'economia com ho fa la violència bèl·lica a "l'economia de guerra", amb la diferència que aquesta violència no està territorialitzada, és global i és més perseverant i difícil d'erradicar.

La criminalitat organitzada, en la mesura que el procés de globalització s'ha anat aprofundint, s'ha anat estenent i creixent. Segons les dades facilitades en 2012 per l'oficina de Nacions Unides contra la Droga i el Delicte (UNODC), el crim organitzat genera cada any al voltant de 870.000 milions de dòlars, l'equivalent a l'1,5% del PIB mundial i va expandint el negoci a més

productes. La xarxa criminal afecta a tots els països del món, si bé les màfies són més fortes en països on les institucions públiques són més febles.

A escala europea, Europol calcula que podrien haver-hi més de 5.000 bandes organitzades amb àmbits d'actuació que van des del narcotràfic, fins al contrabandament de mercaderies, passant pel tràfic d'éssers humans o delictes financers.

En general, l'actuació de les organitzacions criminals persegueix l'obtenció de beneficis econòmics i/o de poder polític. Les actuacions de les organitzacions criminals perjudiquen el sistema econòmic, influeixen negativament en la política, els mitjans de comunicació, la gestió de l'administració pública i l'administració de la justícia. Les organitzacions criminals corrompen les institucions per assegurar-se la immunitat enfront de l'acció policial i judicial per portar a bon terme els negocis lucratius de l'organització.

2.7 LA VIOLÈNCIA CONTRA LES DONES

L'Organització Mundial de la Salut estima que el 35% de les dones de tot el món han patit violència física i/o sexual per part del seu company sentimental o per una altra persona en algun moment de la seva vida. No obstant això, alguns estudis en diferents països demostren que fins al 70% de les dones han experimentat violència física i/o sexual per part d'un company sentimental durant la seva vida. Segons ONU Dones, 64.000 dones i nenes són assassinades cada any al món.

La violència de gènere és una de les violències amb major impacte social, tant per l'elevat percentatge de població afectada com pel grau d'acceptació i normalització social de què gaudeix. La violència contra les dones s'exerceix majoritàriament en l'àmbit privat, el que dificulta la seva detecció i persecució.

Malgrat les violacions dels Drets Humans afecten tant als homes com a les dones, l'impacte de la violència varia segons el sexe de la víctima. La violència que sofreixen les dones està directament vinculada a la desigual distribució del poder i a les relacions asimètriques que s'estableixen entre homes i dones que perpetua la desvalorització d'allò femení i la seva subordinació a allò masculí.

Nacions Unides el 1995 va definir la violència de gènere: "Tot acte de violència sexista que té com a resultat possible o real un dany físic, sexual o psíquic, inclòs les amenaces, la coerció o la privació arbitrària de la llibertat, ja sigui dintre de l'àmbit públic o privat".

La resolució 1325 reconeix l'impacte específic dels

conflictes armats sobre les dones i nenes, i subratlla el paper clau d'aquestes en la transformació dels conflictes i la importància d'incloure les dones en la construcció de l'agenda post bèl·lica. Tot i això, segueix persistint la violència sexual com a arma de guerra; la nul·la o baixa participació de les dones en els processos de pau i la baixíssima inclusió de la violència sexual contra les dones en els processos judicials.

2.8 LA CIUTAT ENFRONT DE LA GUERRA

Durant l'any 2018 es van registrar 34 conflictes armats, setze d'ells a l'Àfrica, nou a l'Àsia, sis a Orient Mitjà, dos a Europa i un a Amèrica.¹⁰

Les guerres actuals ja no es declaren, són guerres informals, irregulars i privatitzades, succeeixen en microterritoris i es caracteritzen per una gran violència, llocs on es disputa el control territorial, econòmic i social. En els conflictes armats actuals la població civil s'ha convertit en objectiu de guerra, en estatge dels grups armats que utilitzen a la població, el terror i la por per aconseguir els seus fins. La guerra és la màxima expressió de les violències i les ciutats s'han convertit en escenari d'aquestes.

L'ús generalitzat d'armes explosives en ciutats i pobles produeix com a resultat milers de morts i ferits entre la població civil, la destrucció d'infraestructures essencials per a la vida de les persones i dels mitjans per sustentar la seva vida. Als sofriments que comporta viure enmig d'una guerra cal sumar els patiments de pobresa, inseguretat, malnutrició, escassa atenció mèdica, saqueig o odi generat entre persones de la mateixa comunitat.

Als danys humans cal afegir que les administracions locals deixen de prestar serveis a la població, com educació, recollida d'escombraries, neteja de carrers o sanitat. El tancament d'escoles, universitats, la manca de combustible, els danys a ambulàncies que impedeixen accedir a un centre mèdic, l'èxode de treballadors com ara metges, professors i altres professionals sotmetent a les ciutats a la inanició i paralitzant la seva vida.

10. Informació procedent de l'anuari Alerta 2019 elaborat per l'Escola de Cultura de Pau <https://escolapau.uab.cat/img/programas/alerta/alerta/19/cap01e.pdf>

3. DEFENSA O SEGURETAT

* * *

Abordar la seguretat des de la perspectiva de la cultura de la pau requereix d'una perspectiva plural i inclusiva. Fa necessari donar cabuda a totes les disciplines que aborden la construcció de la pau des de perspectives diverses, que són aquelles que fan possible gaudir d'una vida digna de ser viscuda i que permeten poder viure lliures d'inseguretats i amenaces. Per aconseguir-ho, es necessita el desenvolupament ple dels drets humans i la justícia, tant social com política, que és tant com reclamar tenir cobertes les necessitats bàsiques d'acord amb el medi natural on es resideix.

Des de la investigació per la pau qualsevol conflicte ha de tenir resolució o transformació sense necessitat de l'ús de la força (Lederach, 2010). És a dir, sense violència. Per tant, la resolució del conflicte no pot recaure exclusivament en cossos de seguretat armats i exèrcits, sinó que la societat s'ha d'implicar de manera que els conflictes es transformin per mitjans pacífics com el diàleg, la negociació i la participació de la pròpia societat on es desenvolupen. Aquesta és la millor fórmula per ajudar a apaivagar, resoldre o transformar el conflicte.

Pels estats, la *Defensa* sempre és concebuda des de l'àmbit militar, ja sigui per dissuadir, prevenir o intervenir d'avant una amenaça externa o interna. En canvi, la *Seguretat* és un concepte molt més ampli que engloba tots els àmbits de la vida.

Així, el concepte clàssic de **seguretat nacional** té com a objectiu prevenir o rebutjar amenaces militars i, per tant, defensar militarment la sobirania i la territorialitat de l'estat enfront de possibles agressors exteriors; o interiors, si es produeix una revolta de la població que les forces d'ordre públic (policies) no puguin controlar, aleshores els estats mai han dubtat en utilitzar les forces armades per restablir l'ordre.

Davant d'aquesta concepció de la seguretat, van sorgir veus crítiques que apostaven per reformular el concepte, donat que aquest model només fa referència a la seguretat de l'estat, oblidant a la ciutadania, i sense considerar altres fonts d'inseguretat, tant globals com internes, ja siguin de tipus econòmiques o mediambientals. El primer enfoc crític va sorgir amb l'extensió de la globalització, en el qual es posava de manifest que l'estat ja no és l'únic actor internacional

per intervenir en la construcció de pau i seguretat, donat que, l'aparició de nous riscos i amenaces (crisis econòmiques, desastres mediambientals, pandèmies, crim organitzat, gihadisme...) que tenen dimensions transfrontereres i on les solucions no poden buscar-se a escala nacional, sinó que cal buscar-les a través de la cooperació internacional entre estats, agències i altres organismes, regionals i/o multilaterals. D'aquí sorgeix la nova proposta de que la seguretat pren una dimensió multidimensional, que vivim en un món interdependent i que, per tant, les estratègies per abordar aquesta nova realitat no poden ser estrictament policials o militars, sinó que cal introduir estratègies diplomàtiques, civils, policials o de cooperació al desenvolupament econòmic, polític i cultural. Aquesta nova visió s'ha anat desenvolupant des de finals dels anys 1980, i van culminar en 1994 amb l'Informe de Desenvolupament Humà (PNUD), amb la aposta per un nou concepte, el de "seguretat humana". Un nou enfocament de la seguretat que s'enfronta al clàssic on la seguretat està basada en incrementar la capacitat dissuasiva dels diferents cossos policials o de l'exèrcit que forçosament defensen l'ordre establert i que, sens dubte, no són suficients. Un model de seguretat que presenta un perfil "securitari" inquietant. La seguretat humana, en canvi, posa en el centre de totes les preocupacions a les persones.

3.1 LES VIOLÈNCIES

Les persones viuen immerses permanentment en conflicte amb si mateixos i amb el seu entorn. D'acord amb aquesta premissa, el conflicte és consubstancial a les relacions humanes, perquè les persones interactuen, dialoguen, acorden o discrepen entre elles, donat que els seus interessos no sempre són coincidents. Per tant, el conflicte és ineludible i, en els casos en els quals no troba solució, no queda altre remei que aprendre a conviure amb ell.

És precisament a les ciutats on es concentra el major nombre de la ciutadania mundial, el 55%, i és per aquest motiu, l'espai on es dirimeixen el major nombre de conflictes. Els conflictes estan directament

relacionats amb la mercantilització de la ciutat, la ciutat com a negoci i la diversitat i pluralitat de les persones que conviuen en les conurbacions urbanes. És llavors, la confrontació d'interessos i la diversitat social i cultural la que genera els conflictes, i el repte és com afrontar-los, aprendre a gestionar-los i transformar-los de manera positiva creant relacions de respecte mutu, de reciprocitat, de justícia mitjançant accions que no comportin violència.

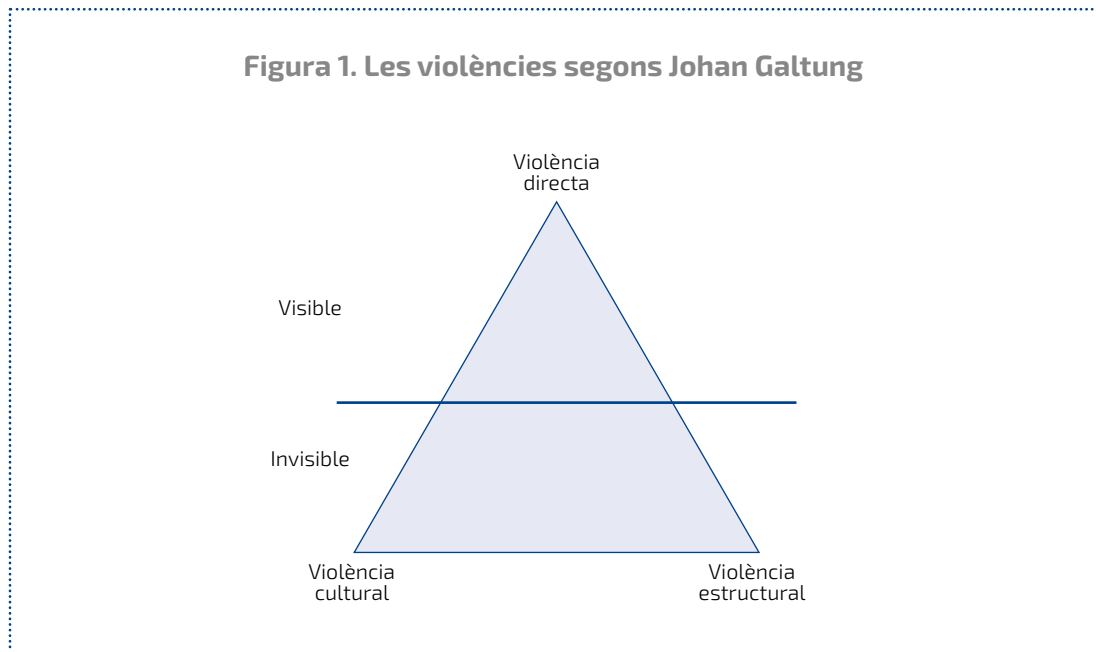
Però no sempre ha estat possible la gestió del conflicte sense que es desencadenin accions i actituds violentes. Aleshores, si aquesta es produeix, no quedarà més remei que afrontar-la de manera civilitzada, és a dir, utilitzant la racionalitat de la qual està dotada la humanitat. Aquesta és la gran tradició de l'humanisme, intentar resoldre els conflictes produint el menor sofriment possible. Que és tant com apellar al diàleg, a l'amor i a la cura.

Una altra qüestió rellevant, és que la majoria dels conflictes es produeixen entre els sectors socials més deprimits, aquells que sofreixen majors desigualtats. Grups humans que recorren, mitjançant multiplicitat d'accions, a retallar les desigualtats que els oprimeixen i no els permeten desenvolupar una vida amb dignitat, i que es concreten en accions de protesta o reivindicatives, i entre elles, inevitablement, algunes que desataquen o vulnereu la llei.

Aquesta és una qüestió clau que ha comportat una anàlisi acurada de la tipologia de les violències. En aquest àmbit destaca de manera considerable el treball de Johan Galtung,¹¹ del que s'ha fet imprescindible el seu triangle de les violències (figura 1) on és destaca la interrelació entre les tres violències que dominen tot l'espectre social: la personal, l'estructural i la cultural.

11. Johan Galtung, sociòleg, destacat investigador i teòric de la pau, fundador de l'Institut per la Pau PRIO d'Oslo, ha desenvolupat les seves teories en diferents estudis i treballs. En Espanya es poden trobar en diverses publicacions, entre elles, les més reeixides *Investigaciones teóricas. Sociedad y culturas contemporáneas*, (1995), Madrid, Tecnos; *Paz por medios pacíficos: paz y conflicto, desarrollo y civilización* (2003), Bilbao, Bakeaz.

Figura 1. Les violències segons Johan Galtung

Com bé mostra la figura, la violència directa sempre és visible, però en canvi, més difícils de reconèixer són les violències estructurals i culturals que, en canvi, estan interconnectades i són les causants de la violència directa sobre les persones. Són violències que construeixen i transmeten valors que normalitzen, justifiquen i legitimen relacions violentes entre les persones i el seu entorn.

Una és la violència estructural, més «invisible», però, en canvi, en general, és la més present en les nostres societats dominades per un sistema depredador com és el capitalista. És una violència que prové de la desigualtat en que s'assenta l'estructura social d'aquest sistema, aquella que impedeix que una part de la població tingui accés als béns necessaris per a cobrir les seves necessitats bàsiques i que afecten a individus, famílies i comunitats. Que produeixen exclusió per falta d'habitatge, equipaments socials, de transport i urbanisme, un medi ambient deteriorat, espais urbans amb una alta densitat poblacional. Són violències que també causen morts, per manca d'aliments, medicaments o medi ambient molt deteriorat.

És a les ciutats on s'evidencia la violència estructural amb més visibilitat, per exemple, en les diferències de renda o en l'esperança de vida entre la població que habita en barris rics, abastits de tota mena d'equipaments i serveis, enfront dels barris on les classes populars viuen de manera precària o molt precària amb pocs o sense cap servei o equipament i que causen marginació de persones i barris sencers.

Una situació que també es dona en les zones rurals on degut a la poca població no es disposa de serveis de proximitat, com poden ser serveis mèdics o d'espe-

cialistes, de transport públic, obligant a desplaçar-se centenars de quilòmetres per poder gaudir d'aquests serveis, també per manca de serveis bancaris, internet, espais esportius, lúdics o culturals.

L'altra violència és la cultural, precisament la que legitima l'estructural i la personal, i que està conformada per ideologies, estereotips i universos simbòlics, i que estan presents en el llenguatge, creences i religions. Aquella violència que considera superiors qüestions relacionades amb l'ètnia, la llengua, la religió, la ideologia o el gènere. És la violència que considera inferiors als diferents, ja sigui pel color de la pell, per pertànyer a una altra cultura o per practicar una religió diferent; que impedeix a les dones gaudir dels mateixos drets que els homes; als col·lectius LGTBI i altres minories desenvolupar les seves identitats. És una violència que de manera subliminal podem trobar en el llenguatge despectiu utilitzat en els mitjans de comunicació, la publicitat, cançons o al cinema per part de l'ètnia dominant i que justifiquen l'exclusió i la marginació de les minories diferents.

3.2 TIPOLOGIA DE LES VIOLÈNCIES

Segons la classificació dels diferents tipus de violència: directa, estructural i cultural, a continuació s'enumeren les diferents violències que tenen lloc a les ciutats.

Les violències directes

Com ja s'ha indicat, són aquelles agressions físiques o psicològiques, com ara l'assassinat, la tortura, el maltractament, la violació, l'insult, intimidació, cops, assetjament, menyspreu contra persones, que es poden produir per diferents qüestions i en contextos diferents.

- La delinqüència comuna a través de furtus i robatoris.
- Interpersonals, de gènere, homofòbiques o contra els col·lectius LGTBI.
- Per xenofòbia i racisme.
- Assetjament en el lloc de treball.
- Assetjament en els habitatges per desnonar llogaters.
- En esdeveniments esportius.
- En l'àmbit escolar.
- En la mobilitat del tràfic urbà.
- En l'oci en discoteques o festes en l'espai públic.
- Per bandes juvenils en els barris.
- Les lligades al crim organitzat de tràfic de drogues, de dones i d'infància.
- Les violències i atemptats del terrorisme global.
- Aixecaments i rebel·lions en barris per insalubritat, falta d'equipaments, marginació i repressió dels seus habitants.

Les violències estructurals

Produïdes per desajustos dins de l'estructura social en que s'assenta la societat, que afecten a les necessitats de les persones i que produeixen desigualtats fins a l'extrem de produir marginació i desarrelament.

- Fam, malnutrició o alimentació deficient.
- Falta d'accés a l'educació i la sanitat.
- Falta d'accés a un habitatge que pateixen els denominats "sense sostre".
- Falta de protecció social per persones amb capacitats diverses, tercera edat o infants.
- Desocupació per manca d'accés a un lloc de treball.
- Falta de garanties per a accedir a una renda mínima.
- Urbanisme que segrega i margina barris i població.
- Desigualtats de renda entre la població que provoquen marginacions dels habitants en els barris on resideixen.
- Manca de serveis públics en barris perifèrics o marginals de la ciutat.
- Falta de regulació del sòl urbà que produeix especulació del preu del sòl i de l'habitatge fins l'extrem d'expulsar població a la perifèria.
- Falta de salubritat en barris que es converteixen en embornals de residus.
- Transformació de la vida de barris per manca de regulació del turisme, que comporta l'augment de preus del sòl, dels lloguers d'habitatge i comerços, i provoca gentrificació per la pressió dels negocis lligats al turisme.

Les violències culturals

Valors, ideologies, creences i simbologies que es transmeten socialment i que serveixen per a normalitzar, legitimar i justificar la violència estructural i la directa.

- Valors, ideologies, creences i simbologies integrades en l'educació que conformen maneres de pensar i viure que justifiquen l'existència de pobresa, fam i desigualtats de tota mena.
- Valors, ideologies i creences patriarcals que normalitzen i que discriminen a les dones i els col·lectius LGTBI.
- Valors, ideologies, creences i simbologies que justifiquen la discriminació per raons ètniques o religioses.
- Valors, ideologies, creences i simbologies que justifiquen la discriminació per aquelles persones considerades diferents per raons d'edat (ancians i infància), persones amb capacitats diverses, empobrides o sense sostre.
- Valors, ideologies i creences que justifiquen l'egoisme, l'individualisme, la competitivitat com a valors positius mentre la corrupció és considerada com un factor positiu.
- Valors, ideologies i creences que neguen drets als animals fins a l'extrem d'arribar al maltractament, la tortura o la mort.
- Valors, ideologies i creences que neguen el dret a un medi ambient saludable amb el consum de recursos no renovables fins a extrems insostenibles per a la biosfera.

4. SEGURETAT O CURA?

La ciutadania busca la seguretat per cobrir necessitats en termes de dignitat humana, tals com disposar de treball, habitatge, sanitat, educació, aliments i un sistema de protecció social per als més desvalguts (renda mínima garantida, persones amb capacitats diverses, tercera edat i infància), no ser discriminat per les seves tendències culturals, religioses o de gènere, poder gaudir d'un medi ambient no degradat, i sobre tot, no sofrir violència personal.

Fou la perspectiva de gènere, amb les ètiques de cura i que tradicionalment han portat a terme les dones, la que va empènyer a anar més enllà de la demanda de polítiques de seguretat i introduir el nou concepte de la cura. Perquè el concepte de seguretat, tal com s'ha anat configurant per les estructures de poder, responsabilitza a les persones de manera individual. Aquesta és una visió neoliberal que s'ha anat imposant amb la globalització capitalista encaminada a privatitzar totes les polítiques dels estats, inclosa la seguretat, deixant en mans privades els serveis que fins aleshores eren públics i, per tant, mercantilitzant la cura de les persones. Una situació que ha mogut a

la població a reclamar polítiques públiques de cura i que obre el camí per l'empoderament per a la consecució del bé comú, veritable motor per l'erradicació de les inseguretats.

Un bé comú que ha anat guanyant adhesions i fent camí degut als cada cop més assumits **drets econòmics, socials i culturals** (DESC), que en Amèrica Llatina s'han expressat a través de l'expressió quítxua *Sumak Kawsay* (el bon viure), viure en pau amb la *Pacha Mama* (la mara terra), en un context d'arribada de l'esgotament dels recursos no renovables extrets de l'escorça terrestre, les emissions de carboni a l'atmosfera que provoquen el canvi climàtic, la manca d'aigua, l'esgotament de les terres fèrtils per la utilització d'agroquímics, fets que anuncien un col·lapse de la biosfera. Una situació que obliga a un canvi profund en les formes de viure i consumir per fer-les sostenibles metabòlicament. Uns DESC que agafen una gran importància entre els defensors de reduir les desigualtats. Uns DESC que pretenen implementar sistemes socials i econòmics fundats en la justícia per aconseguir un desenvolupament humà i econòmic sostenible perquè totes les persones puguin accedir als béns i serveis per a viure una vida amb dignitat.

Per a poder administrar i subministrar aquesta seguretat que proporcioni una vida digna de ser viscuda, les administracions públiques locals, han de desenvolupar polítiques dirigides a proporcionar cura perquè les persones tinguin unes mínimes necessitats cobertes. I en aquest sentit, tenir mecanismes de prevenció i transformació dels conflictes. D'altra banda, com serà inevitable que es produeixin conflictes, també han de tenir mecanismes de mediació per pacificar-los, resoldre'ls o neutralitzar-los, amb l'objectiu d'ajudar a la convivència ciutadana. Així, aquestes polítiques públiques han d'anar destinades a afrontar totes les violències, no només la personal, sinó també a l'estructural i la cultural.

Els ajuntaments, per raons de proximitat, són les institucions que subministren els serveis més immediats a les persones. Això fa que la pobresa, l'exclusió, l'atur, els fluxos migratoris, el deteriorament ambiental i la violència personal, siguin qüestions prioritàries en les agendes polítiques dels municipis. Davant aquestes inseguretats les administracions locals han de promoure el reconeixement dels drets de ciutadania per a tothom, nadius i migrants. I en aquest sentit, donar resposta a les demandes d'habitatge, equipaments socials de salut, educació i culturals; alhora que han de gestionar la diversitat social, cultural i identitària buscant l'equilibri entre diversitat i igualtat de drets, sense permetre que es puguin negar drets i oportunitats a determinats col·lectius per raons culturals o d'orientació sexual.

La ciutat és l'espai urbà on existeixen majors necessitats i, en conseqüència, majors conflictes. Però també és on la societat civil està millor organitzada per a fer-les front. Així, la ciutadania és gregària i té l'hàbit de participar per tal de millorar la convivència i pal·liar les necessitats en tots els àmbits socials i s'associa en múltiples organitzacions per millorar la convivència a la ciutat. Associacions veïnals, esportives, culturals, d'ajuda social a persones necessitades que, en el terreny micro, són vitals per a la transformació dels conflictes ciutadans. Aquestes entitats cívi­ques presten un servei fonamental per al bé comú, que al costat dels serveis que faciliten els ajuntaments, haurien de

conformar els pilars on assentar la convivència a les ciutats.

El municipi, per a facilitar la seguretat, desenvolupa polítiques públiques en serveis que van des dels tradicionals, guàrdia urbana, policia i bombers; a uns altres com a serveis socials, culturals, urbanisme, mobilitat, educatius i sanitaris. Serveis la funció dels quals és prioritzar la cura d'aquells sectors de la ciutadania més vulnerables perquè no tenen cobertes les necessitats més essencials. En aquest sentit, per tant, la seguretat ciutadana no es pot equiparar només a un problema d'ordre públic i de mesures per a evitar el delictes, sinó que ha de tenir una visió social integradora de preservar la convivència i el bé comú per a tota la ciutadania.

Així, hauria de ser una obligació dels ajuntaments, preocupar-se per integrar les entitats socials de voluntariat en les polítiques públiques municipals i establir plans conjunts de desenvolupament i cooperació per tal de proporcionar cura i seguretat a la ciutadania. Amb tot, sempre apareixeran conflictes, que a vegades seran violents. Però si es disposa d'una societat civil organitzada, conscienciada i participativa, i d'uns organismes públics compromesos a implicar-se en la seva prevenció i superació, sens dubte la convivència millorarà a les ciutats.

Per últim, les persones no són ens aïllats o abstractes, fonamentalment són éssers humans relacionals i interdependents. L'autoestima, necessària per superar dificultats, no passa per buscar l'èxit personal, tampoc per donar respostes individuals a problemes que són relacionals. Es viu en societat i no solament es necessiten institucions i ordenaments que regulin la convivència, també es necessita afecte, ajut, compassió, amicitia, respecte, companyia i cura. Des d'aquesta perspectiva cal que les persones s'involucrin per entrecreuar els nivells personals, polítics, comunitaris en favor del bé comú. Així, una política municipalista de cures hauria de pretendre recuperar el valor de la solidaritat comunal, un valor imprescindible per a la convivència.

5. EL DRET A LA CIUTAT

La ciutat és l'espai on es desenvolupen, si no tots, gran part dels conflictes del món actual. La comunitat rural té arrelaments culturals comuns molt lligats al territori i l'agricultura, el qual comporta que la població sigui molt homogènia i això fa que els conflictes estiguin molt lligats a factors endògens, com la falta d'aigua, la desforestació, les sequeres, els monocultius o les indústries extractives que perjudiquen a l'agricultura pels efectes nocius de la contaminació de rius i aigües subterrànies.

En canvi, a les ciutats, i molt especialment les grans conurbacions urbanes, la població és molt heterogènia, socialment i culturalment, donat que els seus habitants poden provenir de diferents regions o països. Així, els conflictes són de molt diferent índole que en el món rural. A les ciutats, els conflictes es dirigeixen en l'espai públic i són producte de reivindicacions polítiques, culturals, de caràcter mercantil o de l'àmbit interpersonal privat. Això és donat que en l'espai públic es manifesten tota classe d'opinions, tant d'aquells que discrepen i s'enfronten a l'autoritat política governamental, ja sigui local, autonòmica o estatal; com per problemes derivats de demandes socials, o contra aquells que pretenen apropiarse de l'espai públic per a dur a terme els seus interessos mercantils.

Així, les causes que motiven els conflictes en la societat urbana són deguts a una fragmentació espacial que segrega diferents homogeneïtats, pròpies de les diferències entre col·lectius, que poden ser culturals, socials o mercantils.

Aquesta segregació s'expressa no solament en indicadors de renda, sinó en l'accés de la població a les ofertes que la ciutat ofereix. Per exemple, existeixen espais on es produeixen formes extremes de marginació i pobresa, sempre amb escassa urbanització i planificació, enfront d'espais moderns, ben urbanitzats i a vegades altament tecnificats. Ciutats amb perifèries amb espais comercials, empresarials i barris d'habitatges altament connectats amb el món global, enfront d'altres perifèries pèssimament urbanitzades on existeix pobresa i desarrelament. A vegades, unes i altres coexistint en el mateix espai mostrant amb cruesa la línia divisòria de la desigualtat entre un món desenvolupat i enriquit i un altre marginat i empobrit.

És en aquest context on l'espai públic ciutadà està sotmès a pressions del capital financer i immobiliari, del turisme o de l'activitat mercantil, on la ubicació i el disseny de les activitats i serveis generen confrontació d'interessos entre la ciutadania que els habita i el sector econòmic que les desenvolupa.

És del fenomen de la globalització d'on sorgeix l'expansió de ciutats globals i que ha donat pas al denominat "dret a la ciutat" com a reivindicació de la ciutadania a disposar d'un espai inclusiu, equilibrat, sense tensions arbitràries, ni sotmès a l'especulació del mercat. Aquest nou concepte, en les grans metròpolis dels països empobrits, cada vegada sembla més una utopia, perquè no tots els seus habitants tenen els mateixos recursos materials per a habitar-los d'acord amb els seus desitjos i interessos, arribant a

extrems, en els quals existeixen grups humans amb una gran vulnerabilitat que els condueix a la marginalitat. Si a això s'afegeixen problemes de transport, medi ambient, pobresa, falta d'equipaments, habitatge i governabilitat, llavors aquest dret a la ciutat desapareix per convertir-se en una maledicció. Fet que obliga a repensar el paper de les ciutats i recuperar la vida en el camp i l'agricultura de proximitat perquè pot oferir més protecció que la ciutat.

6. SEGURETAT I ESPAI PÚBLIC

La seguretat en l'espai públic tindrà un enfocament molt diferent segons on estan enclavades les ciutats perquè, encara que en tots els casos s'haurà de regular i gestionar l'espai públic, no té els mateixos problemes de seguretat la ciutat dels països empobrits a Llatinoamèrica, subsaharians o del sud asiàtic que les del món occidental enriquit. En aquest món, abans anomenat tercer, avui mesurat pel seu desenvolupament humà (PNUD),¹² existeixen ciutats on es donen casos molt generalitzats de violències lligades a la violència estructural que permet barris molt marginals on existeix el crim organitzat com a mitjà de subsistència. Mentre que en una ciutat occidental on, malgrat també existeix marginalitat i crim organitzat, aquestes no tenen el mateix pes que a les ciutats dels països empobrits. Així i tot, l'escenari és comú i les causes comunes, perquè la responsabilitat d'aquesta situació recau sobre el fenomen denominat globalització neoliberal on alguns actors, com les grans corporacions que governen aquesta globalització mitjançant unes pràctiques mercantils molt agressives, han expulsat a molta població dels serveis públics comunitaris que, ara mercantilitzats, han produït una greu degradació de la qualitat de la vida urbana i dels drets de la ciutadania.

12. Programa de Naciones Unidas para el Desarrollo. <https://www.undp.org/content/undp/es/home.html>

Això comporta que, s'ha d'analitzar la causalitat de les diferents violències, i en aquest sentit, diferenciar entre classes de violència, perquè depenent del seu origen s'hauran d'arbitrar solucions i normatives diferents.

Unes i altres violències comporten que la ciutadania entri en disputa per l'espai públic i que es requereixin de polítiques urbanes que proporcionin seguretat.

Però cal ser curosos amb el concepte de seguretat, perquè, com s'ha descrit, és un concepte de doble dimensió, no és el mateix per l'estat que per la ciutadania. I per tant, es pot convertir en una fallàcia. Perquè en el món enriquit, blanc, patriarcal i masculí occidental, el concepte de seguretat s'ha construït com a defensiu enfront d'altres, els i les diferents a qui es converteix en contraris. Una seguretat que els estats associen a defensa i la conceben sempre des de l'àmbit policial i militar per a dissuadir, prevenir o intervenir davant amenaces externes o internes.

Així i tot, la seguretat és un concepte polisèmic, molt més ampli, que engloba tots els àmbits de la vida de les persones. D'aquí sorgeixen les veus crítiques (Henry Lefebvre, Amartya Sen i Saskia Sassen), que menyspreen la seguretat tradicional concebuda pels estats perquè oblida la ciutadania, afegint que existeixen altres fonts d'inseguretat, com les econòmiques i les mediambientals.

Aquests factors han portat a criminalitzar l'espai urbà en funció dels seus usos i habitants, com ocorre amb certs barris o espais que són estigmatitzats com a llocs de delinqüència i violència. Fenomen que es dona en moltes ciutats, en especial de països amb altes desigualtats socials (per exemple en Llatinoamèrica) on la seguretat policial es tractada amb tècniques militars. Tal va ser el cas de Mèxic on la lluita contra el crim organitzat va portar en 2006 al president Felipe Calderón a declarar la "guerra" a les bandes del narcotràfic i que va comportar que durant el seu mandat, fins el 2012, el nombre de morts arribés a la increïble xifra de 121.600.¹³ Més recentment el nou president Andrés Manuel López Obrador, ha disposat crear un nou cos policial, la Guardia Nacional de 50.000 efectius, per fer front al crim organitzat, donat que els cossos policials estaven "contaminats" (penetrats) per les bandes que controlen el narcotràfic. Un nou cos que sens dubte utilitzarà tècniques i estratègies de caire militar, del que caldrà veure el seu desenvolupament per poder mesurar la seva efectivitat,¹⁴ donat que pot comportar una nova escalada de morts.

Un altre exemple és el del Brasil, on el nou president Jair Bolsonaro, excapità de l'exèrcit, està preparant un projecte perquè les forces armades ampliïn la seva actuació per garantir la seguretat pública i puguin actuar contra el crim organitzat.

Una tendència que també es troba en alguns països enriquits, com ara a la ciutat de Nova York, on barris sencers han estat estigmatitzats i criminalitzats per l'excessiva pressió policial de control i vigilància sobre els habitants que allí resideixen, inclús introduint *checkpoints* de control d'entrada i sortida de determinats espais. Tot plegat ha portat a que es parli de "militarisme urbà", donada la resposta que alguns estats donen a les inseguretats urbanes i que ha portat a considerar alguns conflictes urbans com a "guerres urbanes". (Ruíz, 2018, Kaufman, 2016, Graham (2012).

La criminalització d'alguns espais urbans i barris ha portat a voler convertir els centres urbans de les ciutats en un "somni" securitari amb una forta presència policial, quan el que s'ha de dur a terme és una planificació del conjunt urbà de la ciutat que redueixi les desigualtats degudes a la densificació poblacional i/o la falta de serveis. Llavors, l'adequat és la construcció de múltiples centralitats i ordres diferents que permetin la presa de decisions concordes a la realitat de cada espai i barri.

Les situacions descrites requereixen d'una reflexió profunda que permeti anar a les arrels de les violències. Així, les denominades "ciutats globals", s'han convertit en espais estratègics per al liberalisme avui imperant al món, amb funcions mercantils molt agressives pels treballadors i treballadores que desenvolupen funcions en les ciutats, fins a l'extrem que ja no es necessiten ni com treballadors assalariats, ni com consumidors. Així, es parla de "ciutats fallides", "selves urbanes", "urbicidi", "ecofeixisme" o "ciutats en guerra". Fets que produeixen que la ciutadania es converteixi en "resident", però que perd el dret de ciutadania. Són reptes perquè la ciutadania prengui en consideració l'exigència de demanar als governs municipals el dret a la ciutat. D'aquesta manera s'aspira a recuperar el sentit genuí del mot "política" que sorgeix precisament vinculat a la participació de la població en la polis.

En aquest sentit, és molt important la planificació urbanística de la ciutat i els seus barris, on no haurien d'haver barreres urbanes que creïn "fronteres" a l'interior de les ciutats perquè produeixen ruptures territorials i creen separació i exclusió, que afecten especialment les capes socials amb menys ingressos, i divideixen a la població per ordre generacional (barris amb molta gent gran); per origen migratori o ètnic (barris amb un alta densitat de migrants); per divisió social (barris obrers); o generacional (gent jove); uns i altres, per disposar d'habitatges assequibles d'acord amb els seus baixos ingressos o salaris, es desplacen a barris on l'habitatge és més barat.

Barris on les classes populars sí que fan ús de l'espai públic convertint-lo en lloc de trobada social i de convivència. Mentre que les classes altes i mitjanes viuen tancades en els seus domicilis en barris cada vegada més exclusius amb accés a tota classe de serveis mercantils privats i un hiperconsumisme que suma totes les esferes del consum: menjar, oci, cinema, sexe..., on, a més, l'espai s'ha privatitzat i ja no és públic.

Per trencar aquesta dinàmica de divisió classista, l'espai públic ha de convertir-se en un element bàsic en la constitució d'una nova forma d'inclusió social i territorial. Perquè sense espais públics de qualitat no hi ha convivència possible ni estructura urbana satisfactòria i, per tant, tampoc cura (seguretat humana) de la ciutadania. Per això, l'ordenament i construcció de l'espai públic no és en absolut una tasca policial i per tant securitària. L'espai públic ha de ser el lloc on es dirigeixi la disputa per la llibertat, la integració, la visibilitat, la representació i no un lloc de control social en qualsevol de les seves formes.

13. Wikipedia, voz: Felipe Calderón Hinojosa

14. Nájjar, Alberto, *La Guardia Nacional de México: quién es Lucia Riojas, la única legisladora que se opuso al controvertido cuerpo de seguridad*, BBC News Mundo, 02/03/2019

* * *

De l'exposat en deriva que l'espai públic és un lloc on es dirimeixen conflictes, que al seu torn poden generar noves formes de violència que s'han d'afrontar i que obliguen a regular l'ocupació de l'espai públic per part dels governs municipals. Però aquesta regulació ha de tenir com a objectiu aconseguir cohesió social entre la població i impedir el desarrelament i la marginació, i requereix desenvolupar polítiques urbanístiques que descentralitzin les grans urbs en barris que continguin els seus propis centres. Llocs on

es faciliti la convivència d'acord amb les peculiaritats culturals de la seva població i en els que és ineludible la participació de la pròpia ciutadania i les seves organitzacions.

Aquestes polítiques municipals de regulació de l'espai públic haurien de tenir en compte la seguretat humana ja descrita, diferenciada de la securitària, entesa com persecució del delictes. És la seguretat destinada a donar cura i satisfacció a les necessitats bàsiques que permetin el ple desenvolupament de les persones per viure una vida digna de ser viscuda.

7. LA CONSTRUCCIÓ D'UNA AGENDA DE PAU A LES CIUTATS

Els estudis demogràfics posen de manifest la tendència actual de creixement de les ciutats al mateix temps que pren més rellevància la violència que té lloc en aquests contextos urbans. Tots dos elements, creixement demogràfic a les ciutats i violències urbanes, són fets que condicionen la sostenibilitat humana i mediambiental de les societats i alhora presenten reptes per a la convivència de la ciutadania.

Les ciutats són els espais on més de la meitat de la població mundial viu, xifra que anirà en augment tal com indiquen els estudis de prospectiva de la població. Així doncs, construir ciutats de convivència i pau constituirà un repte ineludible per a la seva governabilitat, donat que, la ciutat serà l'espai paradigmàtic on posar en marxa iniciatives de convivència. Iniciatives que si es vol que siguin exitoses, hauran d'estar impulsades i participades per la ciutadania per poder revertir els grans problemes que amenacen la convivència de les ciutats.

La ciutat és l'espai on transcorre la vida de les persones, on es conviu i es relacionen els iguals i els diferents, els nadius i els que provenen d'altres territoris, on es passeja, on es creix, on es compra, s'estima, ens divertim, ens barallem, s'emmalalteix, es reivindica la justícia, es conviu amb els diferents i contrastem

les especificitats de cadascú. Aquest encreuament de cultures, ètnies, llengües, religions, gèneres i edats, enriqueix i és la salsa de la vida.

Les ciutats, històricament, han estat escenaris de confrontació, escenaris de protesta i de múltiples lluites, convertint-se en motors de canvis i de transformacions. En les ciutats han nascut la majoria dels moviments socials que han posat en el centre de les seves reivindicacions els grans problemes de la humanitat. Així, les ciutats, han esdevingut els espais on s'entrecreuen les contradiccions, els antagonismes i les confrontacions socials, alhora que són l'espai de la creativitat per afrontar els problemes que avui preocupen a la humanitat.

Però les situacions de violència a les ciutats posen de manifest les vulnerabilitats i les interdependències per les que transcorre la vida. Com s'ha dit, el conflicte està unit als éssers humans, a les relacions mútues entre els humans i a les relacions estructurals que s'han construït socialment.

Els ciutadans necessiten eines i formació que permetin abordar, transformar, resoldre o conviure amb els conflictes i conduir les frustracions de manera no violenta; però cal que la ciutadania es mobilitzi, s'organitzi i treballi per empènyer a les autoritats locals de les ciutats perquè elaborin i implementin programes polítics que permetin que els diversos

conflictes que s'entrecreuen a les ciutats no esdevinguin violents.

Si es parteix de la base que el govern local és el principal gestor de la conflictivitat social en tant que és l'administració més propera a les persones, i la que té més possibilitats de facilitar l'encontre, el diàleg i la transformació del conflicte entre tots els agents que tenen interessos contraposats; és important que els ciutadans pressionin els governants dels ajuntaments per aconseguir que s'impliquin, que es comprometin i que actuïn amb mesures que vagin més enllà del cicle electoral, per tal facilitar l'interès general de la ciutadania més desfavorida.

En aquest sentit, a nivell internacional els municipis s'han compromès a impulsar l'Agenda 2030 o els també els anomenats Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS),¹⁵ una agenda sorgida de Nacions Unides que ha marcat els següents objectius:

1. Erradicar la pobresa a tot el món i en totes les seves formes.
2. Posar fi a la fam, assolir la seguretat alimentària i la millora de la nutrició, i promoure l'agricultura sostenible.
3. Garantir una vida sana i promoure el benestar per a totes les persones a totes les edats.
4. Garantir una educació inclusiva, equitativa i de qualitat i promoure oportunitats d'aprenentatge durant tota la vida per a tothom.
5. Aconseguir la igualtat de gènere i apoderar totes les dones i nenes.
6. Garantir la disponibilitat i una gestió sostenible de l'aigua i el sanejament per a totes les persones.
7. Garantir l'accés a una energia assequible, segura, sostenible i moderna per a totes les persones.
8. Promoure el creixement econòmic sostingut, inclusiu i sostenible, l'ocupació plena i productiva i el treball digne per a tothom.
9. Construir infraestructures resilents, promoure la industrialització inclusiva i sostenible i fomentar la innovació.
10. Reduir la desigualtat en i entre els països.
11. Aconseguir que les ciutats i els assentaments humans siguin inclusius, segurs, resilents i sostenibles.
12. Garantir modalitats de consum i producció sostenibles.
13. Adoptar mesures urgents per a combatre el canvi climàtic i els seus efectes.

15. L'Agenda 2030 pel Desenvolupament Sostenible que va ser aprovada el setembre del 2015 per l'Assemblea General de Nacions Unides, estableix una visió transformadora cap a la sostenibilitat econòmica, social i ambiental. Ha estat subscripta pels 193 Estats membres. <https://www.un.org/sustainabledevelopment/es/2018/06/la-agenda-de-desarrollo-sostenible-necesita-un-impulso-urgente-para-alcanzar-sus-objetivos/>

14. Conservar i utilitzar de forma sostenible els oceans, mars i recursos marins per al desenvolupament sostenible.
15. Protegir, restaurar i promoure l'ús sostenible dels ecosistemes terrestres, gestionar els boscos de manera sostenible, combatre la desertificació, aturar i revertir la degradació del sòl i aturar la pèrdua de la biodiversitat.
16. Promoure societats pacífiques i inclusives per tal d'aconseguir un desenvolupament sostenible, proporcionar accés a la justícia per a totes les persones i desenvolupar institucions eficaces, responsables i inclusives a tots els nivells.
17. Enfortir els mitjans per a implementar i revitalitzar l'Aliança Mundial per al Desenvolupament Sostenible.

En paral·lel els municipis també han assumit La Nova Agenda Urbana¹⁶ i la Carta Mundial pel Dret a la Ciutat.¹⁷

Tots aquests compromisos representen l'esforç que faran molts ajuntaments en el marc que s'ha establert com a violències estructurals. Però les ciutats, alhora, són escenaris on també tenen lloc violències directes sobre les que cal desenvolupar iniciatives d'acció local per combatre-les i desactivar-les. Abordar els problemes de les ciutats en perspectiva de convivència ha estat el repte que han afrontat molts municipis dintre del compromís per una Agenda de Ciutat de Convivència i Pau que va ser aprovada dintre del *II Foro Mundial sobre Violencias Urbanas y Educación para la Convivencia y la Paz*.¹⁸

Aquesta Agenda de Convivència i Pau a les ciutats aborda específicament les violències a les que cal fer front.

16. La Nova Agenda Urbana estableix normes i principis per la planificació, construcció, desenvolupament, gestió i millora de les zones urbanes en els seus cinc pilars d'aplicació: polítiques urbanes nacionals, legislació i normativa urbana, planificació i disseny urbà, economia local i finances municipals i implementació local. La Nova Agenda Urbana va ser aprovada en la Conferència de Nacions Unides sobre Habitatge i Desenvolupament Urbà Sostenible (Hàbitat III) a l'octubre de 2016 i refrendada en l'Assemblea General de Nacions Unides el 23 de desembre de 2016. <http://onuhabitat.org.mx/index.php/la-nueva-agenda-urbana-en-espanol>

17. La Carta Mundial del Dret a ciutat va néixer dintre del marc del Foro Social Mundial al 2002, obrint un procés ampli i democràtic per aconseguir elaborar-la. Pel seu naixement i significat aquesta Carta, es un instrument dirigit a enfortir els processos, reivindicacions i lluites urbanes. https://www.ugr.es/~revpaz/documentacion/rpc_n5_2012_doc1.pdf

18. El "Compromiso para una Agenda de Ciudades de Convivencia y Paz", ha estat una iniciativa impulsada per l'Ajuntament de Madrid i en la que es van involucrar organismes com Ciutats i Governos Locals Units (CGLU), PNUD, ONU-Habitat i organitzacions no governamentals entre molts altres, en el marc del *II Foro Mundial sobre Violencias Urbanas y Educación* per a la convivència i la Pau en novembre 2018. <http://www.ciudadesdepaz.com/wp-content/uploads/2018/11/COMPROMISO-AGENDA-Ciudades-de-Convivencia-y-Paz.pdf>

7.1 LES MIGRACIONS

Les persones abandonen els seus habitats i es desplacen a viure a un altre lloc, sigui una ciutat propera, llunyana o a un altre país per raons econòmiques, polítiques, mediambientals o per conflictes bèl·lics, però no totes poden viatjar en avió i amb visat. Per a les persones enriquides, pels professionals, esportistes, artistes o estudiants no se'ls posa limitacions per migrar, però això no és així per les persones empobrides.

En general, les persones desplaçades i les refugiades representen un percentatge relativament reduït dels migrants. Així, el 2017, el nombre de migrants internacionals (persones que resideixen en un país diferent al país de naixement) ha estat de 258 milions. Aproximadament hi ha 70,8 milions de persones desplaçades per la força, entre les que s'inclouen 25,9 milions de refugiats; 3,5 milions de sol·licitats d'asil i més de 41,3 milions de desplaçats interns.¹⁹

Moltes d'aquestes persones necessiten atenció en els llocs i països on arriben, ja que sovint es troben en situacions altament vulnerables i són les que tenen més necessitat d'assistència.

El fenomen migratori, en general i de manera majoritària, és degut a l'existència de violència estructural. L'era de la globalització es caracteritza per un fort moviment de capitals, de mercaderies, d'informació, d'indústries que es deslocalitzen i de persones. Les migracions segueixen aquestes lògiques econòmiques d'oferta i demanda del gran mercat laboral mundial. L'economia dels països occidentals i enriquits requereix de mà d'obra i el problema no resideix en els immigrants sinó en la part que és un excedent. Llavors, el repte ideològic i humanitari que comporta aquest fenomen no es resoldrà incrementant murs i fronteres per impedir el pas als migrants i requerirà acords polítics i socials molt complexos que caldrà complementar. Aquest és un fenomen de gran importància i tan determinant com ho és el canvi climàtic.

Les migracions massives generaran tensions urbanístiques, de sostenibilitat i humanes; generaran problemes d'habitatge, d'infraestructures, de serveis bàsics, alimentació, salut, educació, ocupació i de seguretat. En les zones despoblades generaran dèficits pel manteniment d'infraestructures i serveis públics (hospitals, escoles), serveis privats (bancs, supermercats) i d'inversions (internet).

Què es pot fer des de les **organitzacions civils locals**:

- Integrar en tots els àmbits socials i organitzatius de les ciutats a les persones nouvingudes.
- Treballar perquè gaudeixin de tots els drets ciutadans.
- Promoure activitats ètiques en les xarxes socials que frenin el discurs xenòfob cap els immigrants i que promoguin la comunicació de relats en positiu sobre la immigració.

Què es pot fer des de la **municipalitat**:

- Ajudar a les organitzacions socials a integrar als immigrants.
- Promoure activitats que afavoreixin el contacte entre les diverses comunitats culturals, promovent la convivència i el respecte mutu.
- Promoure campanyes per evitar l'hostilitat i la por als refugiats i immigrants i que facilitin la solidaritat i empatia.
- Impulsar campanyes que contrarestin les mentides, rumors, estigmatització i criminalització de les persones immigrants.

7.2 EL RACISME, LA XENOFÒBIA I ALTRES FORMES D'INTOLERÀNCIA

A les ciutats cada cop hi ha més gent procedent d'altres indrets. En els barris la diversitat ètnica i cultural és una evidència, al igual que és una evidència molt preocupant el rebuig creixent de la diferència. Reaccions racistes que poden manifestar-se a partir d'elements com l'escolarització de nenes amb vel o per l'edificació de mesquites.

En qualsevol ciutat es produeix una polarització socioespacial, on la desigualtat i la segregació espacial confirmen la desigualtat econòmica. Desigualtats que es perpetuen, que s'hereten i que provoquen por i rebuig als diferents per empobrits. El racisme i la xenofòbia es manifesten en la propensió a culpabilitzar als immigrants de fenòmens negatius com l'atur, la baixada de salaris, l'increment de la delinqüència o la pèrdua de qualitat en els serveis socials.

A les nostres ciutats, de la mateixa manera que a la resta de ciutats de la Unió Europea, els debats relacionats amb una societat multicultural, el racisme i la xenofòbia es plantegen enfront del fenomen migratori. La resistència a la immigració s'ha convertit en molts casos en un indicador directe del racisme i la xenofòbia.

Què es pot fer des de les **organitzacions civils locals**:

- Donar suport i participar en aquelles organitzacions civils que denuncien actes racistes i xenòfobs mitjançant actuacions proactives per ajudar que puguin gaudir de drets.

19. Informe 2018 de ACNUR <https://acnur.org/5d09c37c4>

- Fer-se ressò de les campanyes de les organitzacions que defensen i protegeixen a les persones que sofreixen actes racistes, xenòfobs o d'intolerància religiosa o altres formes d'intolerància i de discriminació.
- Incorporar en les xarxes de les organitzacions socials els diversos col·lectius socials perquè les organitzacions plasmin la diversitat social de la ciutat.
- Incentivar en el conjunt de la societat uns valors contraris a l'ús de la violència i la discriminació i a favor dels drets humans, la convivència i el respecte.

Què es pot fer des de la **municipalitat**:

- Planificar i construir espais urbans que permetin el desenvolupament de les diverses identitats ajudant a la mescla de persones de diversos substrats socioeconòmics i culturals.
- Prendre mesures per impedir la segregació espacial i la creació de guetos.
- Generar espais o instruments que permetin als ciutadans efectuar denúncies situacions de racisme o xenofòbia.
- Fer campanyes per desmentir mentides, tòpics i combatre estereotips negatius sobre els que tenen identitats diferents.
- Planificar els serveis públics de manera que tots els ciutadans puguin gaudir dels mateixos serveis i de la mateixa qualitat dels serveis sense discriminacions.
- Atendre a les víctimes.
- Incorporar la diversitat entre els treballadors i treballadores de la municipalitat perquè els organismes de gestió siguin una imatge de la diversitat social.

7.3 ELS EXTREMISMES VIOLENTS

Tal com s'ha expressat abans, l'extremisme violent és aquella acció comesa per persones radicalitzades destinada a generar por i aconseguir objectius polítics, ideològics, religiosos, socials o econòmics. La finalitat d'aquests actes és sempre generar por entre la població i així obligar als estats a canviar les seves polítiques en el sentit desitjat pels extremistes.

L'aparició del fenomen de l'extremisme violent gihadista s'ha convertit, avui, en la preocupació central dels estats i figura de manera destacada com a primera amenaça en les estratègies de defensa i seguretat de molts estats. Un fenomen que ha generat molts estereotips sobre l'islam i la religió musulmana, que han derivat en islamofòbia. Davant d'això, el primer que cal és esbrinar les causes que es mouen darrere del gihadisme, així com les *pors* que aquest fenomen genera. Pors que poden ser induïdes per raons alienes, quan els morts que produeix l'extremisme

violent són infinitament inferiors a les que produeixen altres inseguretats com el tràfic rodat, malalties, contaminació i d'altres. Aquesta reflexió ens porta a considerar que el gihadisme no es pot combatre des de l'àmbit militar sinó que es necessita actuar sobre les causes que el motiven i buscar en la combinació interdisciplinària la seva prevenció.

Però, a més del gihadisme que tant preocupa als estats, també hi ha un extremisme violent que prové de posicions polítiques extremes, de dreta o d'esquerra. Si bé en els darrers temps l'extremisme d'esquerra s'ha reduït molt i en alguns casos ha desaparegut (a Europa, IRA i ETA), el de l'extrema dreta, en canvi, ha crescut producte del rebuig i odi cap als diferents, en especial els migrants i els col·lectius LGTBI. Així, cap país, regió o municipi és immune als efectes de l'extremisme violent.

Encara que els atemptats a Europa són molt inferiors als que pateixen els països on hi ha conflictes armats, especialment en països amb presència del islam, les societats europees també els pateixen. Per exemple, l'últim atac gihadista de fort impacte es va produir a Barcelona i Cambrils l'estiu de 2017; i de l'extrema dreta, el de juny de 2019, quan un destacat polític alemany de la Unió Demòcrata Cristiana (CDU), en l'estat de Hesse, va ser assassinat d'un tret al cap. Aquest polític havia defensat la decisió de la cancellera Merkel d'obrir les portes als refugiats el 2015, per la seva posició política de defensar el que ell considerava valors cristians, el que sembla li va costar la vida. La policia ha detingut una persona amb vincles amb l'extrema dreta. Aquest assassinat ha estat celebrat en les xarxes socials pels cercles extremistes.

Per aturar el procés de radicalització extremista cal partir sempre del compliment i defensa dels drets humans, de l'Estat de dret, del respecte a totes les diferències, siguin ètniques, culturals, religioses o de gènere; així com apostar per l'educació en valors, la convivència, la pau i l'empoderament del jovent com a elements fonamentals per combatre tota classe de violències.

Què es pot fer des de les **organitzacions civils locals**:

- Donar suport i participar en aquelles organitzacions civils que denuncien actes racistes i xenòfobs.
- Impulsar i participar en campanyes educatives que contribueixin a augmentar la resiliència del jovent i els adults front a missatges extremistes, i alhora que promoguin un sentit positiu de la identitat i la pertinença a un grup o religió.
- Crear un entorn propici per l'empoderament i la participació democràtica del jovent amb la finalitat de contribuir a que els joves esdevinguin subjectes actius en la defensa dels drets humans.

Què es pot fer des de la **municipalitat**:

- Establir un protocol pels mitjans de comunicació sobre com abordar els actes violents, quines imatges i missatges s'utilitzen per evitar l'estigmatització de determinats col·lectius, evitar la generació de pors o que impulsin radicalismes contra els diferents.
- Establir instruments amb la participació de diferents actors per abordar mesures per prevenir i combatre discursos polítics, ètnics o religiosos que fomentin o incentivin la radicalització de ciutadans.
- No apostar mai per la repressió i/o vulneració dels drets humans en els plans d'acció com a resposta a actes de violència política.

7.4 LA VIOLÈNCIA CONTRA LES DONES I LES IDENTITATS SEXUALS

Amb el terme "violència de gènere" es vol posar nom a un problema que fins fa ben poc formava part de la vida privada de les persones, que era considerat un assumpte de família que no tenia que transcendir portes enfora i que, per tant, ni les administracions ni l'Estat tenien que intervenir. Abordar la violència com un tema personal deixa a les dones en una situació de subordinació respecte de l'home i comporta assumir com a normal les relacions de poder històricament desiguals entre homes i dones, relacions a través de les quals es legitima que l'home mantingui el seu *status quo* de dominació i es legitima l'ús de la violència. L'assumpció d'aquests valors ha contribuït a que les dones no denunciïn la seva situació per por, vergonya o culpabilitat.

Recordem que l'ús de la violència és una estratègia relacional que s'aprèn, no és innata. No totes les persones l'exerceixen en el mateix grau o intensitat i no sempre es utilitzada en les relacions personals. Els maltractadors són selectius en l'exercici de la violència, el que demostra que són capaços de controlar-se davant de persones diferents o en qualsevol altra circumstància.

Sigui quina sigui la forma en què es manifesta el maltractament o violència contra les dones, sempre busca un mateix objectiu, erosionar l'autoestima de la dona amb la finalitat que el maltractador augmenti el seu grau de poder i control sobre ella.

Els drets de les dones i de les persones amb identitats sexuals i de gènere (LGTBI) són indefugibles dins d'un estat que busca el benestar de la ciutadania aprofundint els drets i les llibertats. Són drets que, amb dificultats, s'han anat conquerint i implementant, i que ara no es pot permetre que retrocedeixin perquè malmetrien l'Estat de dret. Així, cal arbitrar mesures en defensa dels drets de les dones i de les identitats sexuals i de gènere.

Què es pot fer des de les **organitzacions civils locals**:

- Impulsar valors que eliminin al màxim els estereotips transmesos per una cultura patriarcal. Cal aprendre a ser persona enlloc d'aprendre a ser home o dona, desterrar mites com que l'agressivitat i la competitivitat són característiques masculines o que la submissió, el silenci o l'obediència són característiques femenines
- Fomentar masculinitats que no utilitzin la violència contra les dones com a forma de sotmetiment i control sobre elles per tal d'impedir la continuïtat del patriarcat com a ordre social
- Incorporar la perspectiva de gènere en els treballs de recerca, en el llenguatge escrit i parlat, i en el disseny de les campanyes socials

Què es pot fer des de la **municipalitat**:

- Portar a terme campanyes en els mitjans de comunicació on es doni visibilitat a les diverses classes de violència que sofreixen les dones, ressaltant els atacs a la seva dignitat i la vulneració dels seus drets que això representa
- Dedicar i destacar en la ciutat (monuments, estàtues, noms de carrer, etc.) de dones d'excel·lència en la història del municipi i territori
- Fomentar polítiques culturals (museus, patrimoni material i immaterial, festivals, exposicions, festes...) des d'una perspectiva de gènere perquè la societat s'eduqui en la igualtat entre dona i home
- Incloure la perspectiva de gènere i la participació de col·lectius de dones en l'elaboració de les polítiques locals, plans urbanístics, disseny de serveis socials, plans de seguretat, cultura, etc.
- Crear i/o oferir més i millors serveis en els espais d'atenció a les dones víctimes de violència, espais de refugi, atenció mèdica especialitzada i assessorament psicològic i jurídic
- Donar suport a iniciatives i projectes innovadors d'organitzacions de dones que contribueixin a la defensa dels drets humans de les dones, a fomentar el seu empoderament i a promoure les seves capacitats per incrementar la seva participació en els afers públics

7.5 COMBATRE LA CORRUPCIÓ

Els actes corruptes apareixen en la conducta de les persones quan no hi ha baluards ètics en les ments que els impedeixin. Els frens a aquestes conductes corruptes són els valors i els principis que tota societat ha de promoure per una convivència respectuosa intracomunitària.

Sovint l'estratègia dels governs per actuar enfront de la corrupció és de reacció, quan té lloc algun cas de gran impacte mediàtic que crea alarma social. Aquest enfocament actua sobre els efectes, i només actua

sobre alguns corruptes, però no sobre les causes que el fan possible. Això possibilita que sorgeixin nous corruptes que tornaran a delinquir, perquè l'afany d'enriquir-se sense obstacles és consubstancial al sistema de vida establert en una societat on primen els valors del guany fàcil. No hi haurà control de la corrupció si no tallem els canals que la nodreixen i no s'educa en la defensa de la solidaritat dels valors comunitaris, del bé comú i de l'interès general.

Què es pot fer des de les **organitzacions civils locals**:

- Promoure un compromís amb l'ètica personal que defensi els valors de l'honestetat i respecte a les normes socials establertes per l'Estat de dret
- Rebutjar els comportaments personals egoistes i les expressions que enalteixen comportaments il·legals
- Denunciar els casos de corrupció que apareguin en les organitzacions públiques o privades.

Què es pot fer des de la **municipalitat**:

- Establir i aplicar protocols de responsabilitat personal ètica per a la ciutadania, als polítics i als funcionaris de l'administració, essent fermes en la seva aplicació
- Establir i aplicar protocols que regulin el fenomen de les portes giratòries i mesures contra el conflicte d'interessos en la defensa de l'interès general
- Elaborar mesures per erradicar les pràctiques de clientelisme, patrimonialisme i nepotisme en les relacions entre política, accions mercantils i administració pública
- Prohibir la contractació pública de prestació de serveis a empreses amb indicis racionals d'estar relacionades amb casos de corrupció
- Regular i posar transparència a les aportacions econòmiques als partits

7.6 DEFENSAR LA CIUTAT FRONT A LA GUERRA

Les guerres de les últimes dècades s'han caracteritzat per dur-se a terme a centres urbans. Va passar a Sarajevo, Grozni, Falluja, Bagdad, Gaza, Alep o Homs. Espais urbans que són atacats per un (o varis segons els casos) dels bàndols mentre altres busquen refugi en l'entramat urbà, i que ha provocat i provoca una gran quantitat de morts i sofriment entre la població civil que habita les ciutats i que es converteix en subjecte passiu que pateix en carn pròpia el conflicte.

La guerra s'ha d'intentar allunyar de les ciutats, que no sigui objectiu on els bàndols es refugien utilitzant la població com a ostatge per protegir-se dels atacs dels bàndols contraris. Això implica que es deuria planificar una política des de Nacions Unides, amb el suport de la comunitat internacional, per tal d'impedir que les ciutats siguin espais bèl·lics.

Sovint abordem la guerra en termes estadístics, però darrere de cada estadística, darrere de cada titular, informe o reportatge sobre la guerra en una ciutat, hi ha milers d'històries individuals. Aquestes històries personals ens poden ajudar a humanitzar les estadístiques, humanitzar-nos a nosaltres mateixos i a pressionar, ciutadans i governs locals, als organismes internacionals cap a l'adopció de compromisos polítics que reforcin la protecció de la població civil enfront de la guerra.

Què es pot fer des de les **organitzacions civils locals**:

- Treballar per evitar la polarització social, impulsant espais de confluència entre persones i grups que representin opcions contraposades o antagòniques. Impulsant el respecte dels drets com un element clau per a la convivència.
- Formar-se i impulsar la utilització d'instruments de diàleg i mediació que permetin arribar a consensos en els conflictes.
- Denunciar els mitjans de comunicació que difonen notícies falses o són creadors de corrents d'opinió que sustenten la confrontació, la discriminació, la criminalització, la incitació a l'odi o la polarització social.

Què es pot fer des de la **municipalitat**:

- Protegir i preservar els espais vitals (com infraestructures, habitatge, aigua potable, hospitals...) perquè no puguin ser utilitzats amb finalitats bèl·liques.
- Impulsar la participació de les organitzacions civils en la presa de decisions com a instrument preventiu.
- Promoure iniciatives de diplomàcia de les ciutats en favor de la pau i la convivència.
- Participar en xarxes internacionals de defensa de la ciutat enfront de la guerra.

7.7 VIOLÈNCIES INTERPERSONALS

El sofriment que produeixen aquestes violències reclama urgentment fer-les front actuant sobre les estructures socials que les propicien o sustenten, ja sigui en el llenguatge, l'art, les religions, les ideologies, els mitjans de comunicació, la ciència, l'oci o les normes que es constitueixen com a símbols legitimadors de marginacions i exclusions dels diferents. Fets que creen mentalitats que justifiquen i encoratgen les diverses formes de violències.

Què es pot fer des de les **organitzacions civils locals**:

- Implicar-se en el disseny de respostes i solucions en els diversos problemes o conflictes que afecten a la convivència i a la diversitat.
- Coordinar actuacions entre totes aquelles organitzacions que treballen amb col·lectius vulnerables, infància, joves, tercera edat, esport infantil...

- Comprometre's en la utilització de les xarxes socials i les TIC (Tecnologies d'Informació i Comunicació) per afavorir actituds i valors com l'empatia, la solidaritat, la comprensió, la cooperació, la justícia, la igualtat, el rebuig, per tal de desarticular discursos que fomentin qualsevol forma de violència.

Què es pot fer des de la **municipalitat**:

- Desenvolupar plans de convivència basats en el respecte mutu, la diversitat i la pluralitat, abordant les violències que sofreixen col·lectius específics per motius polítics, religiosos, de gènere, d'orientació sexual, ètnics o de pertinença a d'altres nacionalitats.
- Establir mecanismes perquè la ciutadania pugui denunciar en l'administració qualsevol classe de discriminació.
- Elaborar programes i donar suport a les activitats de grups locals en educació i sensibilització que promoguin els valors de la cultura de pau i la no-violència.

7.8 EL CRIM ORGANITZAT

La globalització ha comportat avantatges en la cultura, la informació o la comunicació; també ha comportat desavantatges imposades per un neoliberalisme depredador de recursos, en el comerç o en les finances a través de paradisos fiscals. Una globalització que sense una regulació per part dels organismes internacionals ha propiciat que les bandes i màfies que controlaven el crim a nivell local s'hagin propagat a nivell mundial en grans xarxes que controlen el tràfic de drogues, d'òrgans, éssers humans i dones per a la prostitució. Aquests fets s'han convertit en una veri-

table lacra per a la majoria d'estats que tenen greus dificultats per combatre'ls. Un crim organitzat que generalment s'ubica en les grans ciutats i en aquells barris on pateixen més les desigualtats i la pobresa. Això implica que ha d'haver un gran compromís, un pacte entre la ciutadania i els governs locals, per enfrontar-se a aquest deteriorament social. Per això calen polítiques valentes de lluita contra les bandes i xarxes que controlen el crim organitzat.

Són moltes les actuacions delictives de les organitzacions criminals i totes elles molt greus, però cal manifestar que el narcotràfic i el tràfic de persones amb finalitats d'explotació sexual resulten especialment doloroses, en especial per les víctimes que ho sofreixen.

Què es pot fer des de les **organitzacions civils locals**:

- Denunciar els mecanismes mafiosos del crim organitzat que atrapen la vida econòmica dels col·lectius més vulnerables.
- Recolzar organitzacions socials que donen suport i treballen amb víctimes del crim organitzat.

Què es pot fer des de la **municipalitat**:

- Potenciar la investigació policial i judicial contra l'actuació del crim organitzat.
- Impedir o posar molts impediments a la tinença d'armes per part de la població.
- Potenciar les mesures mèdiques i socials de protecció als drogodependents i disposar de sales de consum, on es pugui tractar als drogoaddictes per impedir la propagació de malalties: hepatitis i virus VIH (SIDA).

8. A LA RECERCA DE LA CONVIVÈNCIA I LA PAU LOCAL

És imprescindible posar en marxa polítiques que incideixin directament sobre les causes que generen les diverses violències que actuen en els entorns urbans. En diverses grans vessants:

- Una primera, que les polítiques tinguin per objectiu revertir les causes estructurals que generen les violències. Unes polítiques que tinguin per objectiu modificar els valors que legitimen o justifiquen les violències, per tant, que tinguin com a objectiu canviar la cultura de la violència, aquella que pretén solucionar els conflictes amb l'ús de la força; per aquella que busca la convivència a través de la cura de les necessitats de la població i la implementació d'una cultura de pau.

- Una segona és la política que implementa mesures preventives per desactivar els possibles conflictes mitjançant metodologies que tinguin com a objectiu el seu caràcter anticipatori, que evitin que els conflictes acabin manifestant-se de forma violenta.
- Una tercera és que calen polítiques de caràcter paliatiu, aquelles que un cop aflorin certes violències, tinguin com a objectiu tenir cura de les víctimes.

Elaborar i implementar plans d'acció local contra tota mena d'actuacions violentes fa necessària la participació i la implicació de les organitzacions socials que, al costat d'actors professionals, elaborin diagnòstics i agendes d'acció per tal de prioritzar les mesures per fer front a les desigualtats que poden desembocar en violències.

9. BIBLIOGRAFIA

- Barrero, Ana (ed.), (2018), *Ciudades de paz*, Madrid, Aipaz
- Bauman, Zigmunt, (2008), *Confianza y temor en la Ciudad. Vivir con extranjeros*, Barcelona, Arcadia
- Bauman, Zigmunt, (2016), *Desconeixuts a la porta de casa*, Barcelona, Arcàdia
- Font, Tica, (2018), *Agenda de Paz y Convivencia en los municipios*, en Barrero, A. (ed.), *Ciudades de paz*, Madrid, Aipaz
- Galtung, Johan, (1995), *Investigaciones teóricas. Sociedad y culturas contemporáneas*, Madrid, Tecnos
- Galtung, Johan, (2003), *Paz por medios pacíficos: paz y conflicto, desarrollo y civilización*, Bilbao, Bakeaz
- Graham, Stephen, (2010), *Cities Under Siege: The new Military Urbanism*, London, Verso
- Harvey, David, (2013), *Ciudades rebeldes*, Madrid, Akal
- Harvey, David, (2013), *El derecho a la ciudad*, New Left Review (edició espanyola) nº 54
- Institute for Economics and Peace
- Kaufman, E. (2016), *Policing mobilities through bio-spatial proliging in New York City*, Political Geography. Elsevier Ltd.
- Lederach, John Paul, (2010), *Transformació de conflictes. Petit manual d'ús*, Barcelona, Icaria editorial
- Lefèvre, Christian, (2009), *Gouverner les métropoles*, LGDG-Dexia
- Lefebvre, Henry, (2013), *La producción del espacio*, Madrid, Capitán Swing
- Lefebvre, Henry, (1975), *El derecho a la ciudad*, Madrid, Península
- Mesa, Manuela, (1996), *Globalización, ciudadanía, y derechos: la Ciudad multicultural*. En Papeles, nº 25, Madrid, CIP-Fuhem
- Nájjar, Alberto, *La Guardia Nacional de México: quién es Lucia Riojas, la única legisladora que se opuso al controvertido cuerpo de seguridad*, BBC News Mundo, 02/03/2019
- Ortega, Pere, (2018), *Mesures per combatre l'extremisme gihadista*, en *És una guerra? Gihadisme i terrorisme*, Barcelona, Centre Delàs d'Estudis per la Pau
- Ortega, Pere, (2018), *Seguridad y espacio público*, en Barrero, A. (ed.), *Ciudades de paz*, Madrid, Aipaz
- Ruíz, Ainhoa, (2018), *Desmilitarización del espacio urbano*, en *Políticas de Seguridad para la Paz*, Barcelona, Icaria
- Salvador, Rosa, *El Mundo crece en las ciudades*, La Vanguardia, 07/05/2017

- Sassen, Saskia, (1999), *La Ciudad global*, Buenos Aires, Universidad de Buenos Aires
- Sassen, Saskia, (2010), *Territorio, autoridad y derechos: de los ensamblajes medievales a los ensamblajes globales*, Buenos Aires, Katz
- Sen, Amartya, (2007) *Identidad y violencia*, Madrid, Katz
- UNDP, *Human Development Report 1996* http://hdr.undp.org/sites/default/files/reports/257/hdr_1996_en_complete_nostats.pdf

INFORME Núm. 23

Drons militars. La guerra de videojoc amb víctimes reals

Jordi Calvo, Anna Escoda, Carles Blanco
i Gabriela Serra
Març de 2014

INFORME Núm. 24

Exportacions espanyoles d'armament 2004-2013. El govern promou exportacions il·lícites d'armament?

Tica Font, Eduardo Melero, Camino Simarro
Juliol de 2014

INFORME Núm. 25

Inèrcia, malbaratament i engany en la despesa militar. Anàlisi del pressupost de Defensa espanyol de l'any 2015

Pere Ortega i Jordi Calvo Rufanges
Desembre de 2014

INFORME Núm. 26

Frau i improvisació en la despesa militar. Anàlisi del pressupost de defensa espanyol de l'any 2016

Pere Ortega i Xavier Bohigas
Octubre de 2015

INFORME Núm. 27

Exportacions espanyoles d'armament 2005-2014. Alimentant conflictes a Orient Mitjà

Tica Font, Eduardo Melero i Camino Simarro
Desembre de 2015

INFORME Núm. 28

Los bancos que invierten en armas. Actualización de la financiación de armamento nuclear, de bombas de racimo y de las principales industrias militares españolas (2011-2016)

Jordi Calvo Rufanges
Juny de 2016

INFORME Núm. 29

Exportacions espanyoles d'armament 2006-2015. Armes espanyoles utilitzades en els conflictes d'Orient Mitjà

Tica Font i Eduardo Melero
Novembre de 2016

INFORME Núm. 30

Gènere i cultura militar

Nora Miralles Crespo
Novembre de 2016

INFORME Núm. 31

La incorporació de la dona a l'exèrcit espanyol. Opacitat, masclisme i violència

María de Lluc Bagur
Novembre de 2016

INFORME Núm. 32

Armes europees que alimenten conflictes. Conflictes dels quals fugen els refugiats

Jordi Calvo Rufanges (Coord.), Ainhoa Ruiz Benedicto
i Edgard Vega Vargas
Juny de 2016

INFORME Núm. 33

La bombolla de les armes i la indústria militar a Espanya

Pere Ortega
Juny de 2017

INFORME Núm. 34

Els despropòsits de la despesa militar. Anàlisi del pressupost de defensa d'Espanya de 2017

Pere Ortega, Xavier Bohigas, Xavier Mojal
Juny de 2017

INFORME Núm. 35

Aixecant murs. Polítiques de la por i securització a la Unió Europea

Ainhoa Ruiz Benedicto i Pere Brunet
Setembre de 2018

INFORME Núm. 36

Gènere i polítiques de la inseguretat. Una mirada feminista a los impactos de la militarización de Occidente

Nora Miralles
Gener de 2019

INFORME Núm. 37

Banca Armada a Espanya 2019

Jordi Calvo Rufanges
Març de 2019

Amb el suport de:

